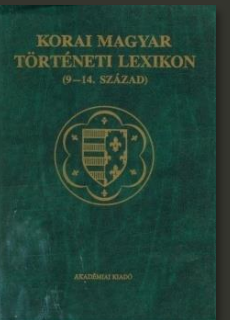
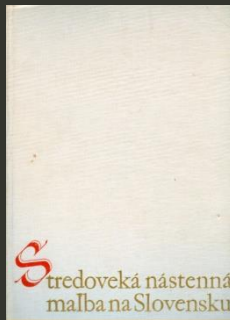
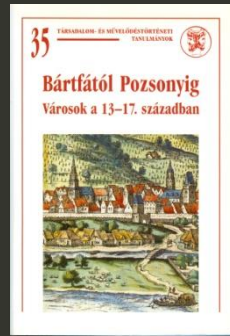
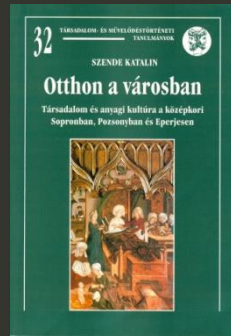
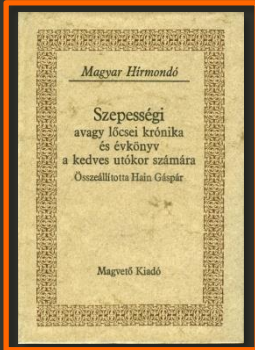
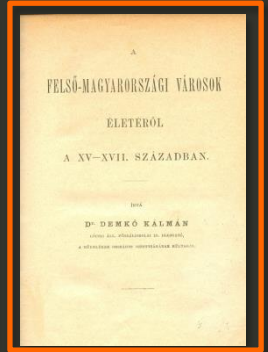
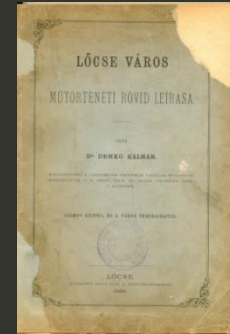
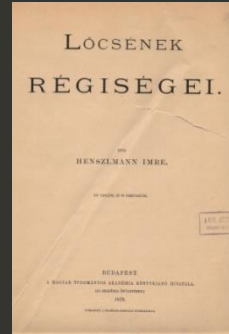
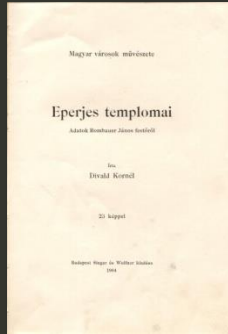

TÖRTÉNETI VÁROSOK MŰEMLÉKI KUTATÁSA

4. előadás

SZEPESSÉGI VÁROSOK (BÁRTFA, EPERJES, LŐCSE)

„**A mai Szlovákia területén** már az őskőkorban megtelepedett az ember. [...] A Latène-kultúra idején és a római korban keletkeztek **a mai Szlovákia területén az első városjellegű települések** a földközi-tengeri térség **hatalmas antik városainak visszhangjaként**.

A Duna menti szlávok a feudalizmust megelőző korszakban régebbi közép-európai törzsek településeit fejlesztették tovább, de magasabb szervezési szinten. **Nagy fejedelmi székhelyeik**, melyekhez kisebb várak és mentsvárak rendszere tartozott, már nagyszámú lakosságot összpontosító településcsoportokat alkottak. Ez a lakosság szociálisan differenciált volt: mezőgazdasággal, szakosított kézművesiparral és hadi szolgálattal foglalkozott.

A Duna-menti szlávok politikai, gazdasági és kulturális élete központjainak **fejlődését erőszakosan megszakították az ősmagyarok törzsszövetségének betörései**. Az első Árpád-házi királyok uralkodása alatt bevezetett naturális gazdálkodási rendszer **tönkretette** azt a bázist, amelyen fejlődni kezdett a **Nagymorva Fejedelemség** sajátos kultúrája, amelyben már mutatkoznak **városjellegű településcsoportok**. Néhány évszázadba beletelt, míg a mai Szlovákia területén új városi kultúra kezdett kialakulni. [...]

A hazai lakosság és a német bevándorlók élet- és településformáinak szimbiózisa útján sajátos, társadalmilag és építészetiileg meghatározott, városjellegű egységek, feudális városok alakultak ki, amelyek **a mai Szlovákia területén** mint sajátos szociális és gazdasági jelenség egészen a 19. század közepéig fennmaradtak. [...]

A legutóbbi évtizedek mélyreható régészeti és történelmi kutatómunkája bebizonyította, hogy a **mai Szlovákiában** levő középkori feudális városok **mind régebbi települések mellett**, vagy régebbi lakosságtól lakott területen keletkeztek, s így megcáfolta azt a feltételezést, hogy a szabályos alaprajzú városokat német telepések lakatlan területen alapították."

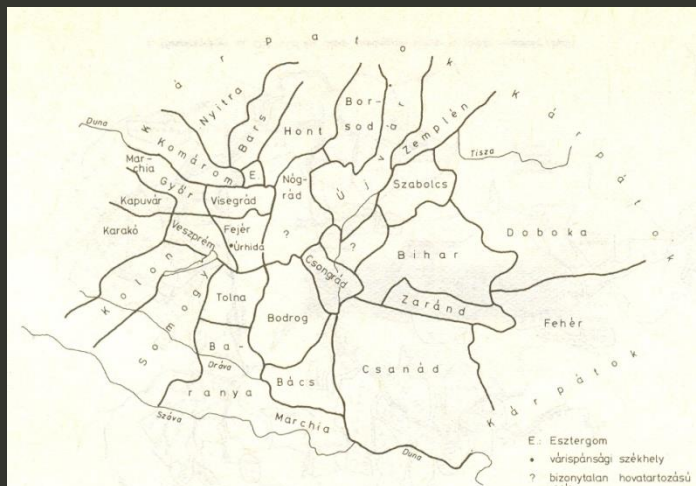
(Kamenná krása našich miest / Városaink kőarculata, 1981)

VÁRMEGYE- ÉS EGYHÁZMEGYE-SZERVEZET
SZENT ISTVÁN URALKODÁSA VÉGÉN

- Bars vármegyeszékhely
- VAS vármegye határa és neve
- GYÖR egyházmegye határa és neve
- jeruzsálemi és római zarándokút (strata Ungarorum)

A VÁRMEGYÉK KIALAKULÁSA

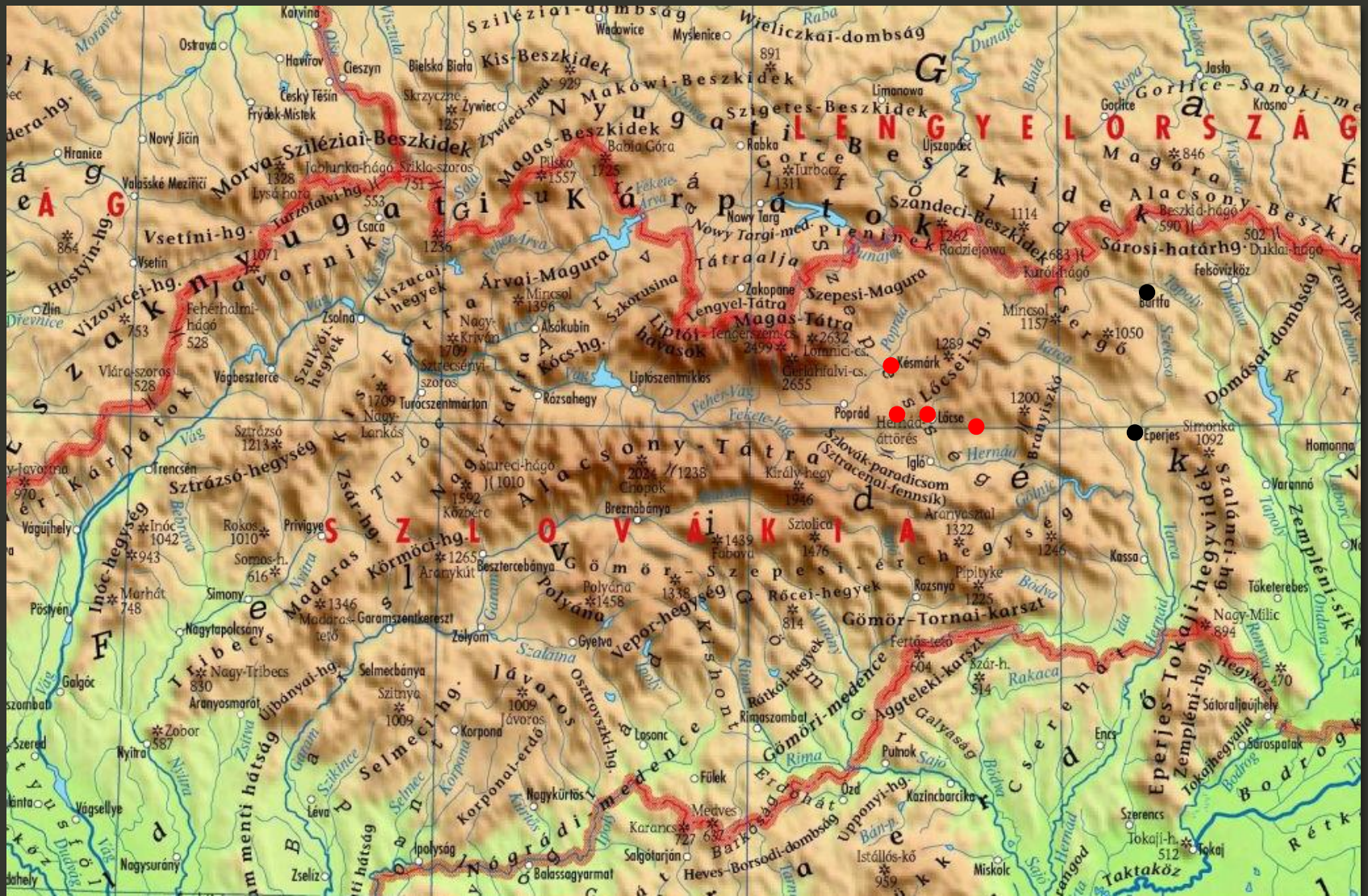
3. Vármegyék, várispánságok Szent István korában

4. Vármegyék, várispánságok a XII század közepén

SÁROS: előbb királyi vadászterület, a XIII. szd. elején Újvár megyéből kiszakított erdőispánság (1200 k.), központja Sáros vára (1242 után). 1. említése: 1261.

SZEPES: a XI. szd-ban még lakatlan erdőség, majd erdőispánság (1200 k.). Népessége: magyarok Gömörből és Tornából, szászok a XII-XIII. szd-ban, később szlávok. **Borsodból** vált ki, 1. említése: 1216. Központja **Szepesvár** (1249 u.). Határvédelem → lándzsások. 1216: Szász autonómia.

Lándzsásfalvak a Szepességben (magyar/kabar határőrök):

I. **gyepűvonal** a Hernád déli völgyében (XI. szd. végén)

II. **gyepűvonal** a Szepes **Váralja – Lőcse – Csütörtökhely – Késmárk** vonalon (XII. szd., a Szepesi káptalan 1209-ben már fennállott)

Ezt nagyobb arányú betelepülés (belső migrációval) követi

A TATÁRJÁRÁS MAGYARORSZÁGON (1241–1242)

- A kunok bejövetele 1239-ben
- A kunok kivonulása 1241-ben
- A kunok által elpusztított, név szerint ismert település
- Mongol seregek vonulása
- ✕ A tatárok által elfoglalt, név szerint ismert vár, város, vár elestének napja Csatahely
- Magyar seregek mozgása
- ✕ 1242. II. 2-án meg magyar kézen levő, név szerint ismert vár
- △ Egyéb ismert menedékhely
- △ Frigyes osztrák hercegnek ideiglenesen átadott terület

Rogerus váradi kanonok vándorlása 1241-1242-ben:

- A tatárok elől bujdosva
- A tatárok fogságában
- A tatárok fogságából megmenekülve

SZÁSZOK A KÖZÉPKORI MAGYARORSZÁGON

ERDÉLYBEN (Királyföld)

1. hullám: **II. Géza (1141-1162) uralkodása alatt**

Hová: részben lakott, majd kiűrtett területekre:
későbbi Szászföld, Brassó, Radna, Szeben környéke

Honnan: Rajna- és Mosel-vidék, vallonok

Kik: szabad parasztok és (kisebb részben) páncélos lovaskatonák

Kiváltságok: **II. András 1224. évi kiváltságlevele** (Andreanum), átírat 1317-ben
évi 500 márka ezüst fizetése
belföldön 500, külföldön 100 katona állítása
3 szállásadás a királynak
szabad papválasztás
zavartalan kereskedés joga
vásártartás joga adómentesen

2. hullám: XIII-XIV. században

Hová: a korábban megszállt területek határait túllépve

Kik: zömében parasztok

FELVIDÉKEN (Szepesség)

1. hullám: XII. szd. 2. fele: belső migráció zömmel Abaúj megyéből
(a tatárjárás előtti adatok hiánya miatt vitatott)

2. hullám: **a tatárjárást követően (?)**

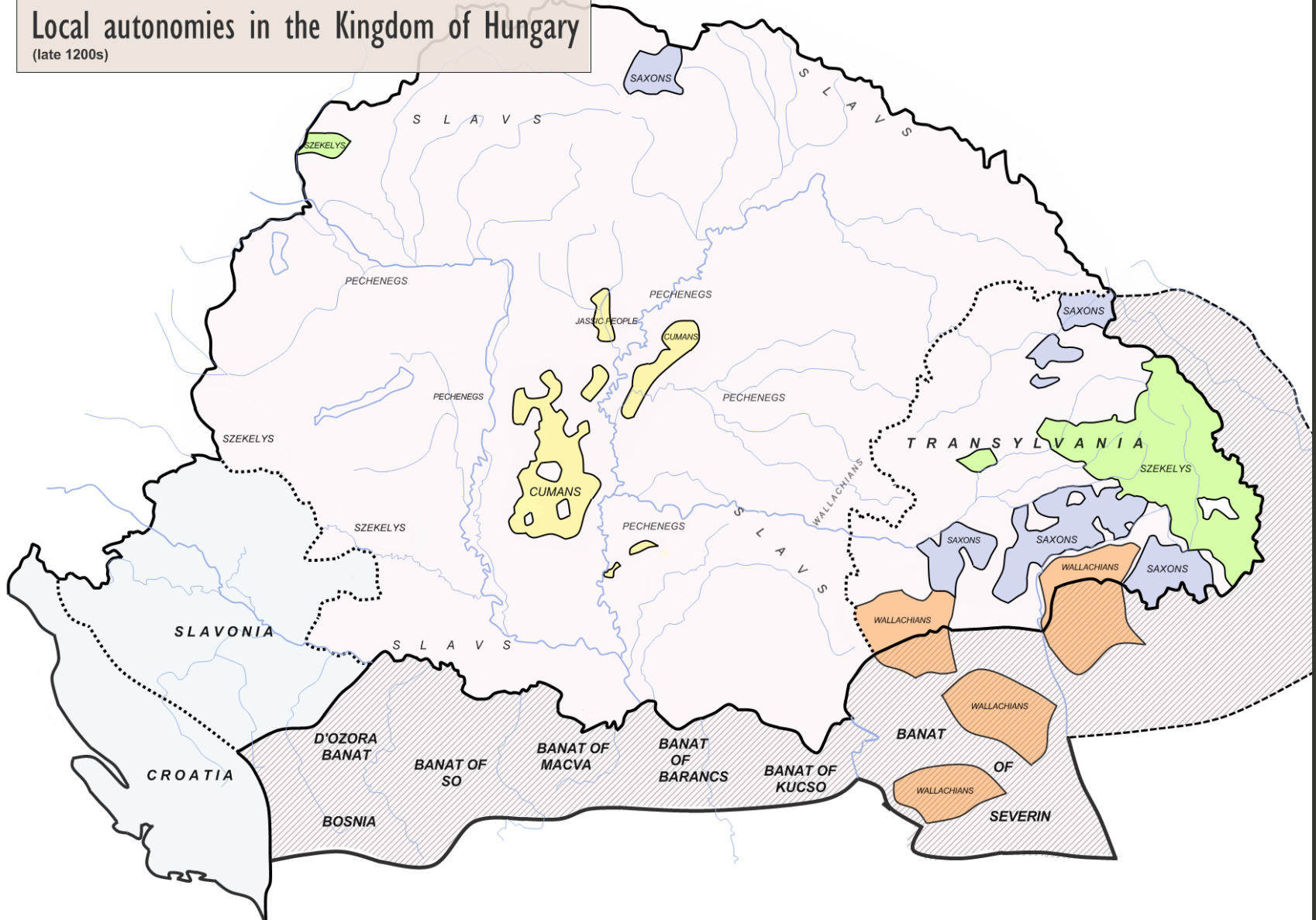
Hová: Szepesség

Honnan: belső migráció (magyarok) szászok, zömmel Sziléziából
később szlávok

Kiváltságok: **V. István 1271. évi kiváltságlevele**, átírat 1317-ben
szabad bíró- és papválasztás
szabad vadászati-, halászati- és bányászati jog
korlátozott adómentesség (300, majd 1200 márka)
belföldön és külföldön 50 lándzsás

Local autonomies in the Kingdom of Hungary

(late 1200s)

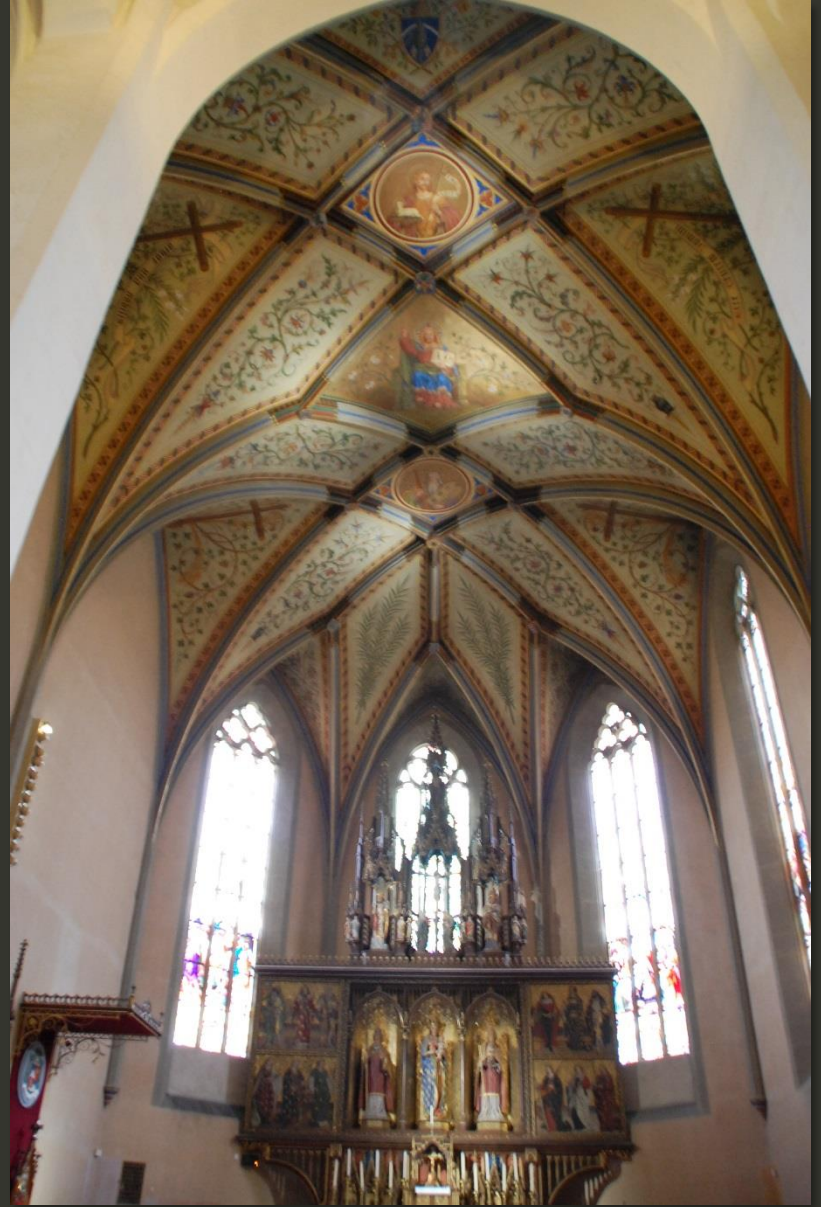
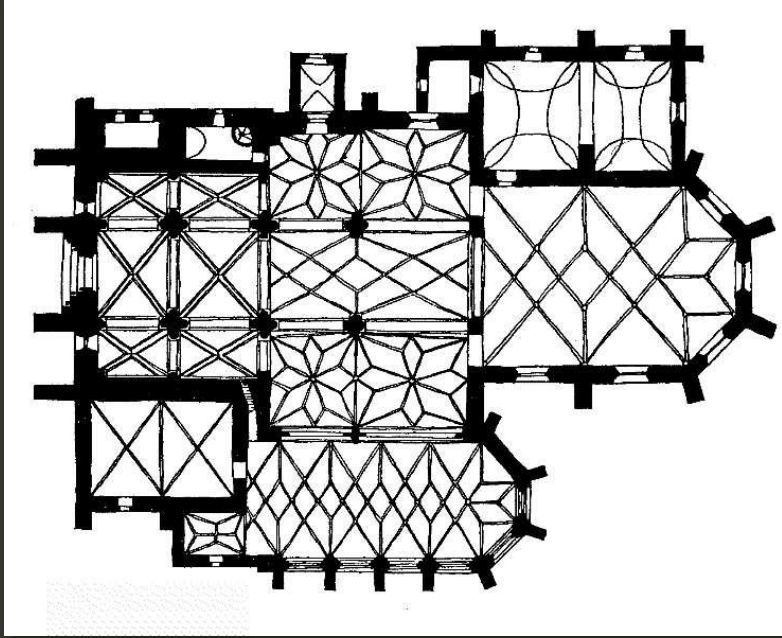

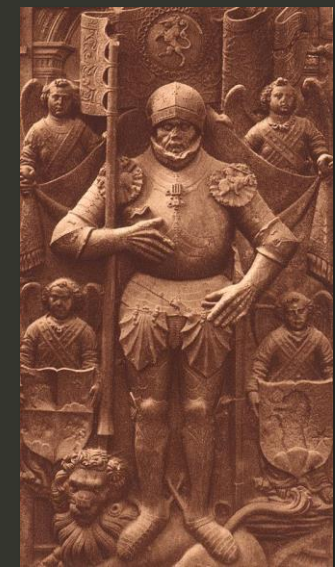
SZEPESHELY (ma SZEPESVÁRALJA) / SPIŠSKÁ KAPITULA / SZENT MÁRTON- (KÁPTALANI) TEMPLOM + SZAPOLYAI-KÁPOLNA

1. építkezés II. Géza uralkodása idején (1141-1161) / 1209: a szepesi káptalan első említése / 2. építkezés: XIII. szd. 2. fele (Muthmerius prépost végrendelete a nyugati toronyra 1273-ból) / 1317: I. Károly koronázását ábrázoló freskó / 1433-1478: csarnoktemplommá alakítják / 1487: Szapolyai Imre megépítteti a déli kápolnát

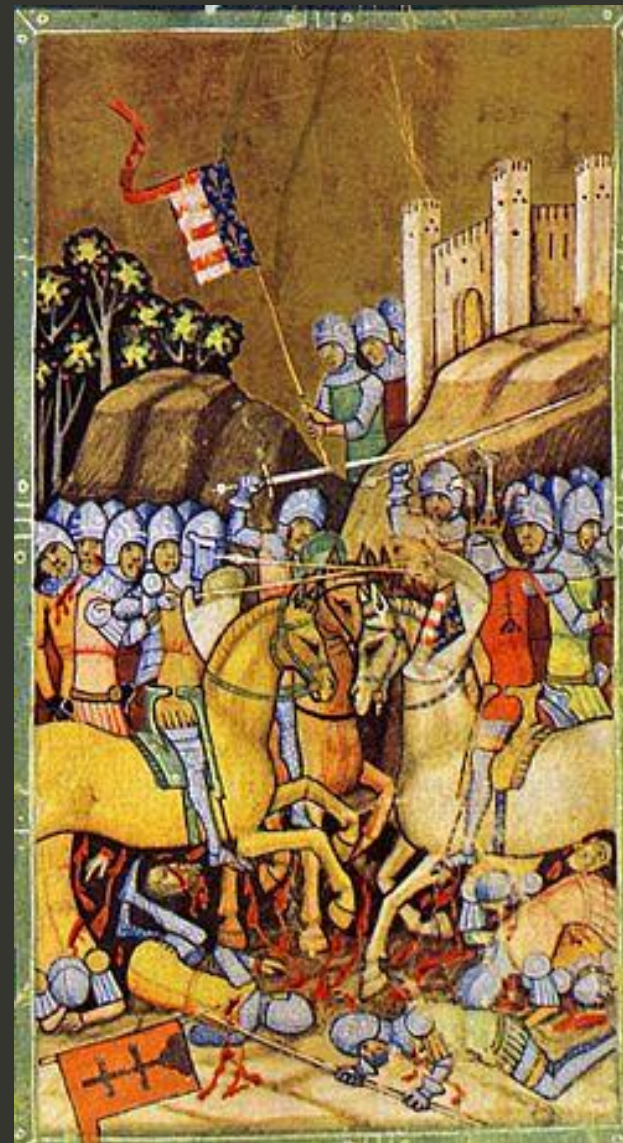
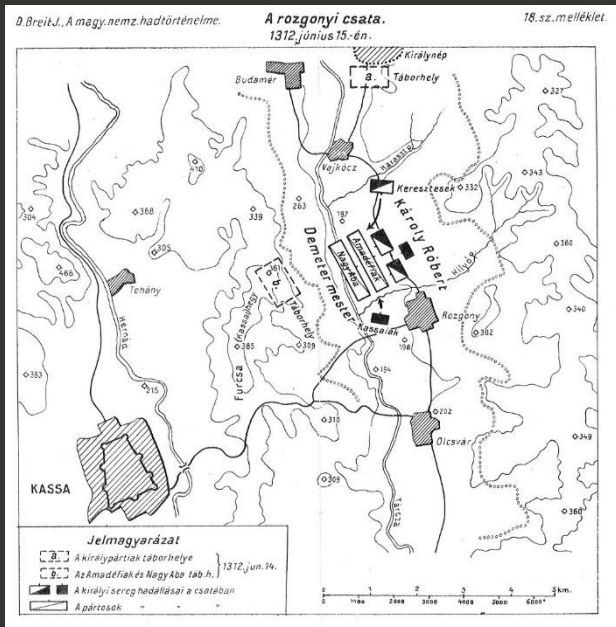

Szapolyai Imre †1487

Szapolyai István †1499

A ROZGONYI CSATA

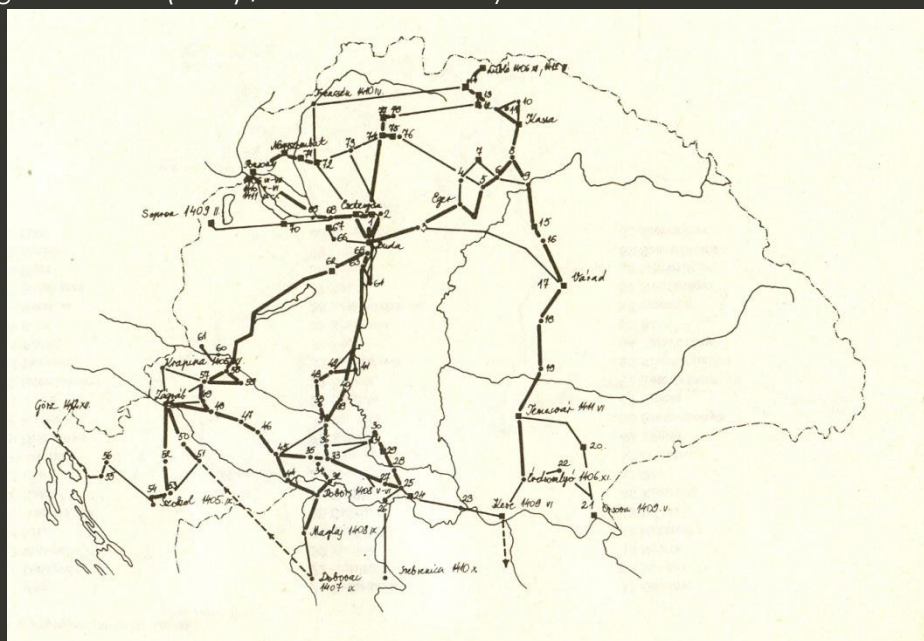
(1312 június 15.)

A SZEPESSÉGI VÁROSOK ELZÁLOGOSÍTÁSA / ZSIGMOND UTAZÁSAI / 1405 – 1412

Ismétel balkáni orientáció → Ütközőállamok létrehozása / a cseh ügyek háttérbe szorulnak / politikai békéltető akciók: osztrák tartományok felosztása (1409), ill. II. Ulászló és a Német Lovagrend között (1412) / 1411: német királlyá választása

1.	Visegrád	27.	Hosszúbács	53.	Krupa
2.	Vác	28.	Újlak	54.	Bihács
3.	Hafvan	29.	Bács	55.	Brinje
4.	Dédes	30.	Szond	56.	Modrus
5.	Diósgyőr	31.	Erdőd	57.	Kőrös
6.	Szükszó	32.	Árki	58.	Kapronca
7.	Rudabánya	33.	Diakó	59.	Szentgyörgy
8.	Vízsolly	34.	Dragotin	60.	Ludbreg
9.	Tokaj	35.	Nevna	61.	Csáktornya
10.	Eperjes	36.	Gara	62.	Székesfehérvár
11.	Szentkereszt	37.	Valpó	63.	Ercsi
12.	Igló	38.	Siklós	64.	Dömsöd
13.	Lőcse	39.	Majsa	65.	Tétény
14.	Késmárk	40.	Mohács	66.	Bánhida
15.	Bőszörmény	41.	Báta	67.	Tata
16.	Debrecen	42.	Pécsvárad	68.	Neszmély
17.	Várad	43.	Pécs	69.	Komárom
18.	Illye	44.	Dubocsec	70.	Győr
19.	Síri	45.	Pozsegavár	71.	Sempte
20.	Karánsebes	46.	Béla	72.	Nyitra
21.	Orsova	47.	Zdenc	73.	Újbánya
22.	Krassófő	48.	Bjelnik	74.	Zólyom
23.	Zimony	49.	Dombró	75.	Szalatna
24.	Szentdemeter	50.	Hrasztovica	76.	Végles
25.	Nagyeng	51.	Kosztajnica	77.	Besztercebánya
26.	Racsa	52.	Bojna	78.	Lipcse

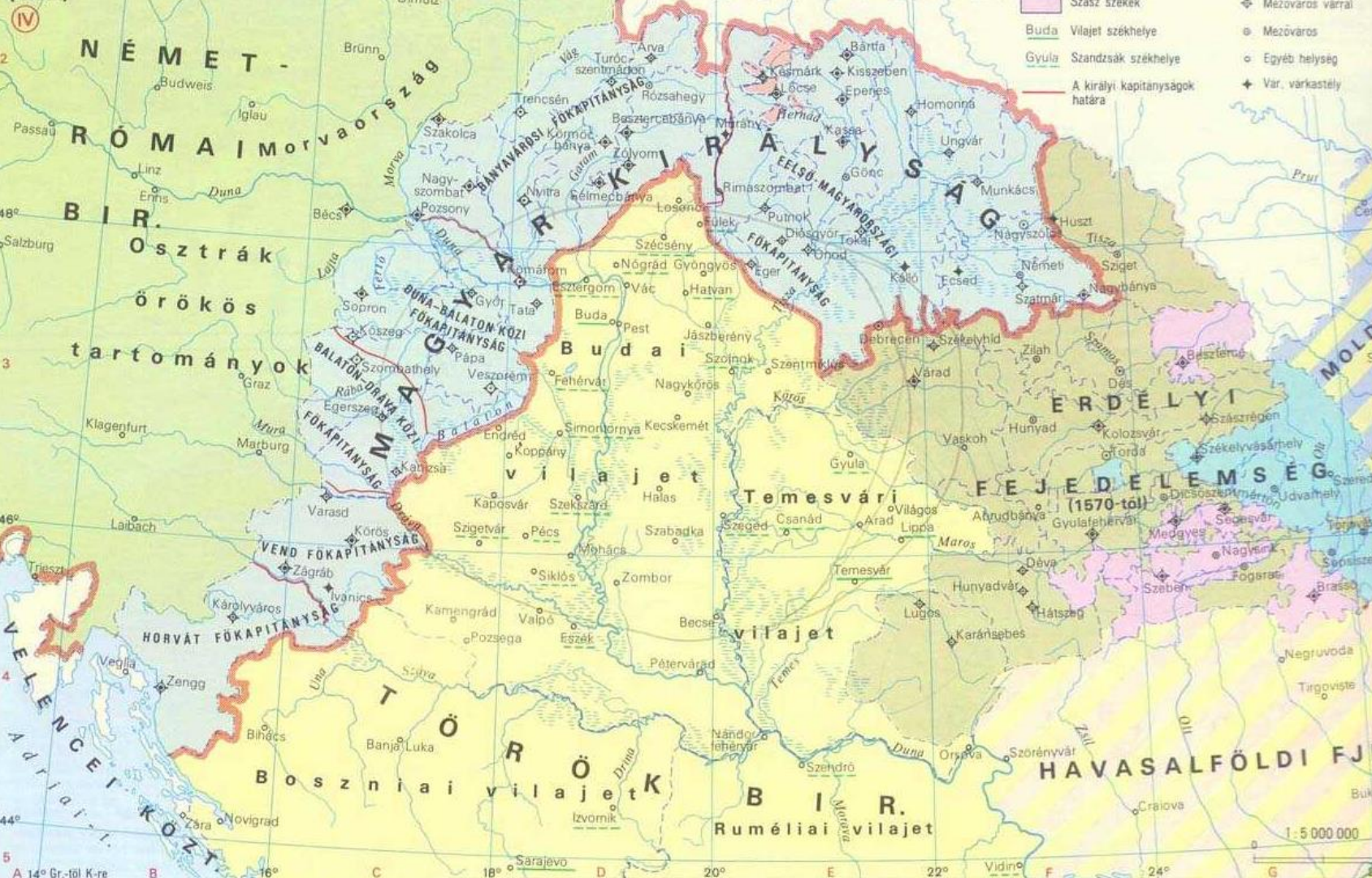

- 1405** **április 15.:** az ún. **Városi dekrétumok** kibocsátása.
szeptember 24.: meghal Prokop őrgóf.
november: **Zsigmond és Cillei Borbála házassága.**
után: a **Budai Jogkönyv** összeállítása.
Megkezdődik a budai királyi palota átépítése.
- 1406** a váradi székesegyház részére elkészül a **Szent László-herma.** Zsigmond rendelkezik leendő nyughelyéről a székesegyházban.
- 1408** **ősze:** a **boszniai hadjárat.**
december 12.: Zsigmond és Borbála királyné a boszniai hadjárat sikere alkalmából **megalapítja a Sárkányrendet,** melynek rajtuk kívül 22 tagja van.
- 1409** **március 13.:** Zsigmond **döntőbíróként ítélik meg** az osztrák tartományok felosztása ügyében.
október 18.: Zsigmond a román származású **Sorba fia Vajk** víveznek, Hunyadi János apjának adományozza a **hunyadi uradalmat.**
december 20. Zsigmond szövetségre lép a **Német lovagrenddel,** akik a király által nyújtott támogatásért cserébe 370 000 aranyat ígérnek Zsigmondnak.
- 1410** **május 18.:** meghal **Reprecht német király.**
június 21.: a Német Lovagrend szövetségeseiként Zsigmond hadat üzen II. Ulászló lengyel királynak. A lovagrend súlyos

- vereséget szenved a grünwaldi csatában a lengyel és litván hadaktól.
július: Ozorai Pipó Zsigmond követeként XXIII. János pápával tárgyal. A pápa megújítja az óbudai egyetemet.
- szeptember 20.:** a német választófejedelmek egy csoportja **Zsigmondot választja német királlyá.** (A másik csoport Jodokot támogatja.)
ősze: Zsigmond utolsó boszniai hadjárata.
november 1.: az élőállat-kivétel királyi monopóliumának kihirdetése.
az év során: **Eberhard Windecke** mainzi származású kereskedő/szerencselovag Zsigmond szolgálatába szegődik. Kapcsolatuk a Német Lovagrend által küldött 40 000 arany megszámlálásával kezdődik.
a budai palota előterében álló Szent Zsigmond-templom első említése.
- 1411** **január 11.:** meghal Jodok őrgóf, így Zsigmond már a német trón egyedüli várományosa.
április 5.: a kamarahaszna és a tízed behajtásának szabályozása.
július 14.: Zsigmond elismeri Vencel német királyi címét, cserébe pedig az támogatásáról biztosítja Zsigmondot a német királyi korona megszerzésében.
Zsigmond nagy kiterjedésű birtokokat (Debrecen, Szatmár, Németi, Nagybánya, Becse, Szántó) adományoz

- Lazarevics István** szerb despotának.
július 21.: Frankfurtban a német választófejedelmek **egyhangúlag Zsigmondot választják német királlyá.**
október 7.: Zsigmond lánya, Erzsébet (2) és V. (Habsburg) Albert eljegyzése.
ősze: **hadjárát Velence ellen.**
az év folyamán: a ferences rend római gyűlése tanulócserét biztosít a strassburgi és a magyarországi rendtartomány között.
Tar(1) Lőrinc zárándokítja az írországi Szent Patrik-barlangba.
- 1412** **március 15.:** **Békekötés Lublón II. Ulászlóval.** Ezt követően a Ulászló hónapokig Magyarországon tartózkodik.
május 22.: Zsigmond a lengyel király tiszteletére **nagyszabású ünnepséget rendez Budán,** amelyen a balkáni hűbérek mellett a pápa követje is részt vesz.
augusztus 24.: Zsigmond **döntőbíróként ítélik meg** Budán II. Ulászló és a Német Lovagrend között.
november 8.: Zsigmond a velencei hadjárat költségeinek fedezésére **elzálogosít 13 szepességi várost és a lublói váruadalmat II. Ulászlónak.** A városok 1772-ben térnek vissza!
december: Zsigmond átveszi a velencei hadjárat irányítását.
Az országba 1419-ben tér vissza!

A HÁROM RÉSZRE SZAKADT MAGYARORSZÁG A DRINÁPOLYI BÉKE KORÁBAN (1568)

- A Habsburg Birodalom határa
- Lengyelországnak elzáróított terület
- Székely szék
- Szász szék
- Buda Vilajet székhelye
- Gyula Szandzsák székhelye
- A királyi kapitányságok határa
- ◆ Szabad királyi és bán
- ◇ Város, jelentős helység
- Város, jelentős helység
- ◆ Mezőváros várral
- Mezőváros
- Egyéb helység
- + Vár, várkastély

MAGYARORSZÁG NEMESFÉM BÁNYÁSZATA ÉS KÜLKERESKEDELME A 14. SZÁZADBAN

BÁNYÁSZAT ÉS KERESKEDELEM

BÁNYÁSZAT:

Só Felvidék: Sóvár (10. szd.); Máramaros: Huszt, Visk, Técső, Hosszúmező; Erdély: Dés, Désakna, Szék, Kolozsakna, **Torda**, Vízakna

Vas Felvidék: Csetnek, Dobsina; Erdély: Torockó

Réz Felvidék: Selmecebánya, Besztercebánya, Igló, Gölnicbánya, Szomolnok

Ezüst Felvidék: **Bakabánya**, **Újbánya**, **Besztercebánya** (1255), **Libetbánya**, Breznóbánya, Igló (1268), **Gölnicbánya** (1255), **Szomolnok**, Rozsnyó, Rudabánya,; Erdély: Radna

AranyFelvidék: **Selmecebánya** (1240), **Körmöcbánya**, Szomolnok, Telkibánya; Máramaros: Felsőbánya, **Asszonypataka (Nagybánya)** (1327); Erdély: Aranyosbánya (Offenbánya), Abrudbánya, Kőrösbánya, Zalatna

BELSŐ KERESKEDELEM:

1. Régiók (tájegységek) között:

Só Máramaros: **Szolnok** (- Buda), Erdély északi: **Kolozsvár** (- Debrecen – Tokaj - Felvidék), Erdély déli: **Szeged** (- Kecskemét - Buda)

Hal

Bor Szerémség

2. Helyi piackörzeteken belül: (2, 8, 24 mérföld, azaz: 10, 50, 150 km sugarú körzetek)

KÜLSŐ KERESKEDELEM:

1. Befelé irányuló:

Nyugatról: posztó, németvászon, fűszer, fémipari termékek; Itáliából: luxuscikkek, kelme, fűszer; Északról: posztó; Keletről: luxuscikkek, fűszer, selyem

2. Kifelé irányuló:

Nyugatra: élőállat, bőr, bor, sózott hal, arany, ezüst, réz, cink, viasz; Itáliába: réz; Északra: bor, réz; Keletre: nyugati posztó, fémipari termékek

Legfontosabb kereskedelmi központok:

Nyugatra: **Győr**, **Sopron**, **Pozsony** (1042); Itália felé: **Zágráb**; Csehország felé: **Nagyszombat** (1211); Északra: **Kassa** (1230), **Lőcse** (1263), **Eperies** (1233), **Bártfa** (1247); Kelet felé: **Radna** (1235); Délkelet felé: **Brassó** (1234), **Szeben** (1224)

A KÖZÉPKORI MAGYARORSZÁG VÁROSAI

Elsőrendű városok (11 db, 9,7 %)

Buda, Szeben, Brassó, Pozsony, Kolozsvár, Kassa, Fehérvár, Szeged, Pest, Sopron, Várad

Másodrendű városok (16 db, 14,1 %)

Pécs, Esztergom, Eger, Győr, Bártfa, Lőcse, Eperjes, Temesvár, Segesvár, Beszterce, Késmárk, Besztercebánya, Nagyszombat, Kőrmöcbánya

Kisebb városok (31 db, 27,4 %)

Pl.: Asszonypataka (Nagybánya), Lippa, Debrecen, Veszprém, Gyula, Szatmár, Németi, Óbuda, Miskolc, Sárospatak, Medgyes, Selmecbánya, Berethalom, Szászsebes

Közepes városfunkciójú mezővárosok (52 db, 46,0 %)

Pl.: Arad, Pápa, Gyulafehérvár, Nyírbátor, Kőszeg, Hatvan, Cegléd, Kecskemét, Nagykőrös, Kisszeben

Részleges városfunkciójú mezővárosok

Átlagos mezővárosok

Jelentéktelen mezővárosok

ÖSSZESÍTÉS (XV. század végi állapot):

Város: kb. 180-200, ebből mezőváros: kb. 150

Mezőváros: kb. 750-800

Jelmagyarázat: mezőváros, (királyi) város, személynöki város, szabad királyi város, tárnoki város

AUTONÓMIÁK A KÖZÉPKORI MAGYARORSZÁGON

ETNIKAI-TERÜLETI

SZÉKELY (XIII. szd. e.)

Nemeséggel azonos jogok.
Személyes katonáskodási kötelezettség.
cél: határvédelem
terület: 7 szék (1 szék = 6 nem, 24 ág)

BESENYŐ (X-XI. szd.)

cél: határvédelem
terület: szétszórt

LÁNDZÁSNEMES (kabarok?) (1243)

Önrendelkezés, szabad bíróválasztás
női öröklés emancipációja
személyes hadbavonulás
cél: határvédelem
Terület: Szepesség

ERDÉLYI SZÁSZ (1224)

Önrendelkezés, szabad bíró- és plébánosválasztás,
saját jog szerinti jogszolgáltatás, pecséthasználat,
kereskedési és vásártartási szabadság.
Évi 500 ezüst és 500 harcos.
cél: benépesítés
terület: Királyföld, 7 szék

JÁSZ-KUN (1279)

Önrendelkezés, legfőbb bírójuk a nádor, saját
belső jogszolgáltatás, beszállásolás alóli
mentesség,
szabad (közösségi) tulajdonlás, adómentesség.
Katonáskodás, illetve a keresztény hit felvétele.
cél: „domesztikáció”
terület: 6 kun és 1 jász szék

SZEPESI SZÁSZ (1271)

Önrendelkezés, szabad bíró- és
plébánosválasztás,
saját jog szerinti jogszolgáltatás,
pecséthasználat,
vadászati, halászati és bányászati jog.
Évi 300 márka és 50 lándzsás.
cél: benépesítés
terület: Szepesség, 24 város + Lőcse(!)

HAJDÚ (1605)

Kollektív nemesség, adómentesség.
Katonáskodás.
cél: „domesztikáció”
terület: 1 város, 7 puszta

A SZEPESSÉGI SZÁSZ COMMUNITAS

1271

V. István szabadságlevele

1317

I. Károly megerősítő oklevele

az alábbi helyeket sorolja fel:

1. **Lőcse** (a király városa, a provincia székvárosa)
4. Szepesudvard
7. Hidegpatak
10. Ágostháza
13. Kolinfalva
16. **Igló**
19. Illésfalva
22. Csütörtökhely
25. **Poprád**
28. Malompatak
31. Strázsa
34. Szepesbéla
37. Ruszkin

2. Kőperény
5. Lőcseszentanna
8. Baldóc
11. Szepesolaszi
14. Szepesedelény
17. Pálmafalva
20. Szepesdaróc
23. Káposztafalva
26. Felka
29. Mateóc
32. Izsákfalva
35. **Késmárk**
38. Duránd

3. Kiskuncfalva
6. Szepesváralja
9. Szepesnádasd
12. Detrefalva
15. Dénesfalva
18. Mahálfalva
21. Szepesamásfalva
24. Lándzsásötfalu
27. Kisszalók
30. Szepesszombat
33. Ménhárd
36. Leibic

1344

24 település szövetsége:

1. Váralja
4. Igló
7. Kolinfalva
10. Poprád
13. Malompatak
16. Szepesbéla
19. Ruszkin
22. Késmárk

2. Ágostháza
5. Pálmafalva
8. Szentlászló (Szepesamásfalva)
11. Felka
14. Izsákfalva
17. Leibic
20. Lőcse
23. ?

3. Szepesedelény
6. Illésfalva
9. Káposztafalva
12. Szepesszombat
15. Ménhárd
18. Duránd
21. Szepesolaszi
24. ?

1412

Zsigmond elzálogosítja az alábbi 13 szepességi várost (a lengyel zálogból csak 1772-ben térnek vissza):

1. Szepesbéla
4. Duránd
7. Szepesszombat
10. Strázsa
13. Szepesolaszi

2. Leibic
5. Ménhárd
8. Felka
11. **Igló**

3. Ruszkin
6. Mateóc
9. **Poprád**
12. Szepesváralja(!)

VÁROSSÁ VÁLÁS ÉS VÁROSI JOGOK

BÁRTFA		EPERJES		LŐCSE	
?	Ciszterci monostor (?)	1233	Első említés	1241 e.	Kiváltságolt lánzsásfal (nem a mai Lőcse helyén)
1247	Első említés	1242 u.	IV. Béla: német hospeseket telepít ide	1245 k.	város
1312	I. Károly adománya Lőrinc saltésznek	1288	Koldulórendi (karmelita) kolostor	1271	A szepességi szászok fővárosa
1320	Első kiváltságok: 10 év adómentesség	1299	III. András: a szepesi szászok jogát adományozza		Kiváltságlevele nem ismert
1365	I. Lajos: vásártartás joga, pallosjog	1324	Szabad bírászkodás joga civitas	1318	Erődítés első említése
1376 e.	Városfal építésének joga	1347	Teljes vámmentesség	1364	I. Lajos: I. Károly elveszett privilégiumának megerősítése
1376	I. Lajos: szabad királyi város Buda és Kassa joga (évi 500 arany)	1374 e.	Városfal építésének joga	XV. szdtól	Szepes megye központja
1410	Zsigmond: megerősítés (évi 400 arany)	1374	I. Lajos: szabad királyi város Buda és Kassa joga		
1427	Országos vásártartási jog megerősítése	1404	Zsigmond: 12 évi adómentesség az erődítések javítására		
1453	V. László: nagypecsét és címer	1453	V. László: címer		
1475	2 követ az országgyűlésen	1459	Mátyás: 3 évi vám és harmincad-bevétel ugyanerre		
1493	Királyi harmincadhivatal	1474	Királyi sókamara		
		XV. szdtól	Sáros megye központja		

BELTERÜLET FELOSZTÁSA:

Negyed

(járás, Viertel, fertály, kerület)

Ált. 4 pl. Bártfa, Bbánya, Brassó, Cegléd, Eger, Eperjes, Kecskemét, Körmöcb., **Lőcse**, Nagykőrös, de pl. Kolozsvárott 5, Debrecenben 6 (2 x 3), a Főtérré minden negyed kifut, főbb kapuk felé futó utcák szerint, vezetője a **negyedmester**, **Viertelmeister**, **fertálykapitány** (Kolozsvár), **kisbíró** (Kecskemét), **utca kapitány** (Debrecen)

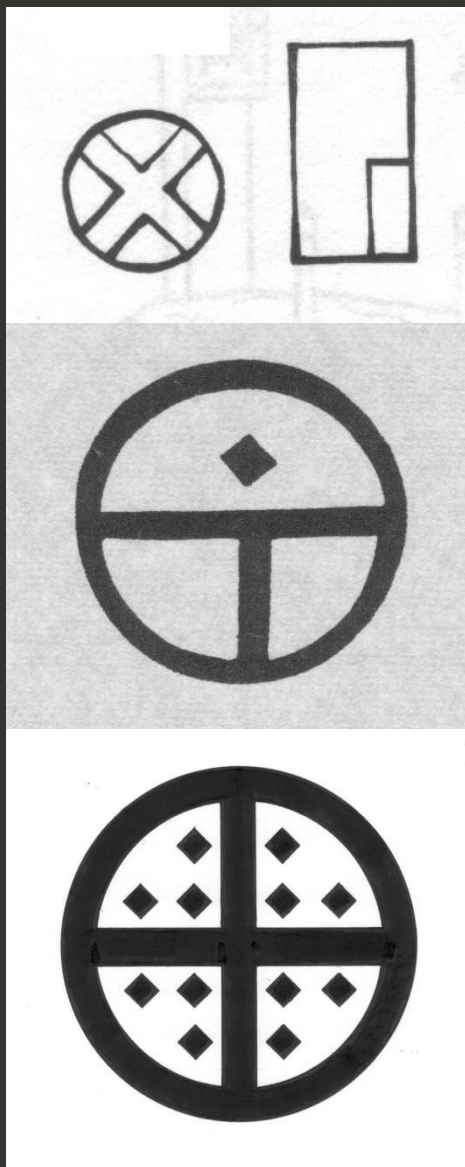
Tized

Kolozsvárott 111, Kecskeméten 20 (18), Eger, Nagykőrös 10 (itt kerület), Körmöc, Dész, Zilah (itt kalandos), vezetője a **tizedes**, alantásai: a **tízházgazdák** (Debrecen)

Tizenketted

(Rott)

Besztercebányán 22 (11-36 ház), **Lőcsén** 48 (11-18 lakos), vezetője a **Rottmeister**

KÖZIGAZGATÁS:

Fekete község

az összes választópolgár

Fehér község

ált. 60 - 100 fős, választott testület, tagjai az esküdtek, illetve szenátorok, vezetője a **szószóló**, tagjai ált. csak **polgárjoggal**, ill. legalább **háztulajdonnal** rendelkezők lehetnek, **vagyon**, **nemzetiség és céhtagság**, illetve **negyedek (asztalok) szerint** csoportosulva

Magisztrátus

6 - 12 fős testület, vezetője a **főbíró**

Választás: évente (ált.)

Napi ügyek: magisztrátus

Rendkívüli ügyek: fehér község és magisztrátus együtt (pl. bíróválasztás, átadás-átvétel, határjárás)

BŰNÖK ÉS BÜNTETÉSI TÉTELEK A FELSŐ-MAGYARORSZÁGI VÁROSOKBAN (XV-XVII. SZD.)

B ű n ö k		B ű n t e t é s e k n e m e i																						
n e m e	száma	intés	megkövetés	kezességre szá- badtság	beírás	pénzbírság, vér- díj	elzárás	száműzés, kiuta- sítás	vesszőzés	Staupe	zarándoklás	fül-levágás	kéz-levágás	nyelvlevágás	lefejezés	akasztás	vizbefojtás	elevenen átnyár- salva eltemetés	elevenen meg- égetés	elevenen nyúza- tás	nyársra húzás	kerékbe törés	felnégyelés	
Lopás	58	—	— ¹⁾	1	—	—	2	28	6	9	—	1	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Hatóság elleni ellensze- gülés	40	—	—	—	4	1	—	29	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Paráznaság	35	1	— ²⁾	—	—	6	3	19	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Emberölés, gyilkosság ..	24	—	—	—	—	1	—	8	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rablás, rablógyilkosság ..	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	2	2	—	4	1
Becületsértés	12	—	2	—	—	1	1	4	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Házasságtörés	11	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Sebesítés, bénítás	8	—	—	1	—	2	—	4	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gyermekgyilkolás	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	1	3	—	—	—	—	—	—
Korai szülés	5	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Betörés	4	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boszorkányság	4	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Orgazdaság	3	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vérfertőzés	2	—	—	—	—	—	—	1 pár	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 pár	—	—	—	—	—
Magzatelhajtást gyakorló	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kétnejűség	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gyújtogatás	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eretnekség	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Összesen	234	2	2	2	4	13	9	108	7	9	9	1	5	3	29	8	2	3	4	2	1	4	1	1

¹⁾ Örökös szolgaságra (Leibeigen-ül) átadva : 1. — ²⁾ Összeházasítás : 4, vezeklés : 1.

A VÉDELEM SZERVEZETE

HÁZTULAJDON → ÉRDEKELTSÉG → KÖZÖS FELELŐSSÉGVÁLLALÁS

(nemesség beköltözésének korlátozása, polgárjog ált. háztulajdonhoz kötött)

HADISZERVEZET

Polgárhad: minden polgár kötelessége a város védelme a falakon belül, saját fegyverrel (íj, bárd, puska, kard, buzogány), a kijelölt **falszakaszon** a tizedesek vezényletével (Lőcse, 1569: 19 ágyú, 130 puska, fegyvertárban 14 ágyú)

Céhtagok: a céhek fenntartják és védik a **tornyokat, bástyákat** egy tüzemester vezetésével, a tűzfegyvereket és a löszert biztosítják, részt vesznek a **tűzvédelemben** (Lőcse, 1569: a falak és a tornyok felügyelete tizenkettedek szerint, a céhek részvétele csak 1605-től igazolható)

Zsoldosok: külső hadmozdulatokban, fellegrvár védelmében vesznek részt a várnagy vezetésével (Lőcse, 1605: 200, majd 300 zsoldos)

Városgárda: állandó polgárőrség, vagyonvédelem, tűzvédelem (Lőcse, 1532: 350 fő)

Vezérkar: Főbíró és 4 fertálymester, a szenátorok hadnagyként egy-egy tornyot felügyelnek (Lőcse, 1605: főkapitány + 4 kapitány 3-3 tizenketteddel és céhekkel)

Gyakorlás: Évente hadgyakorlat, egyéni fegyverek használatának rendszeres gyakorlása (lövészegylet), kötelező testedzés (tornapálya), a polgárokat a tizedesek (rottmeisterek) rendszeresen ellenőrzik (Lőcsén lövészegylet 1516 előtt, lövőház 1610 óta)

Felkészülés: Idegenek távoztása, illetve bejelentése, kutyák elűzése

Szankciók: érdekeltség a védelemben (háztulajdon), nemesség távoltartása, veszély esetén költözés, utazás tiltása, szökés súlyos büntetése (halál, illetve jelentős pénzbüntetés, melyet a védművek karbantartására fordítanak) (Lőcse, 1605: Lang Kristóf tanácsbeli teljes vagyonek Kobzárásra ítélik, 100 darabont tartanak fenn ebből)

Egyéb: Diplomáciai tevékenység (városszövetség, követjárás)
Öt város szövetsége (Pentapolis, 1485: Bártfa, Eperjes, Kassa, Kísszeben, Lőcse)

„3. § ...országunk főpapjainak, báróinak és tekintélyesebb előkelőinek, valamint ama követeknek tanácsára az e részben történt érett megbeszélés után az egész ország java és békességes állapota kedvéért s annak nyilvánvaló hasznára végeztük, határoztuk és rendeltük, hogy néhány városokat védfalakkal kell körülvenni, némely szabad községeket vagy mezővárosokat a városok rangjára kell emelni, némely, inkább visszaélésnek látszó szokást el kell törölni, másokat mérsékelni kell és meg kell javítani, némelyeket újonnan is meg kell állapítani, mint alább következik.

4.§ És erre az elhatározásra főképpen annak az egy dolognak a megfontolása indította akaratumat, hogy ez az ország az elmúlt időben, amint ezt a magyarok krónikáiban olvashatjuk, különböző csapások következtében, melyeket [...] legutóbb a törökök mértek rá, gyakran siralmas pusztításokat, a népnek igen sanyarú elhurcolását s egyáltalán számtalan borzalom nélkül elő nem sorolható és felbecsülhetetlen károkat volt kénytelen elszenvedni egyes-egyedül azért, mert **kőfalakkal ellátott városok vagy egyéb várépítmények hiánya és fogyatékosága miatt nem voltak oly erősített helyei**, ahol az emberek vagyonukkal elzárkózhattak és meghúzódhattak volna, sőt ellenkezőleg, mindenük a szabadban prédára volt kitéve az ellenségnek.”

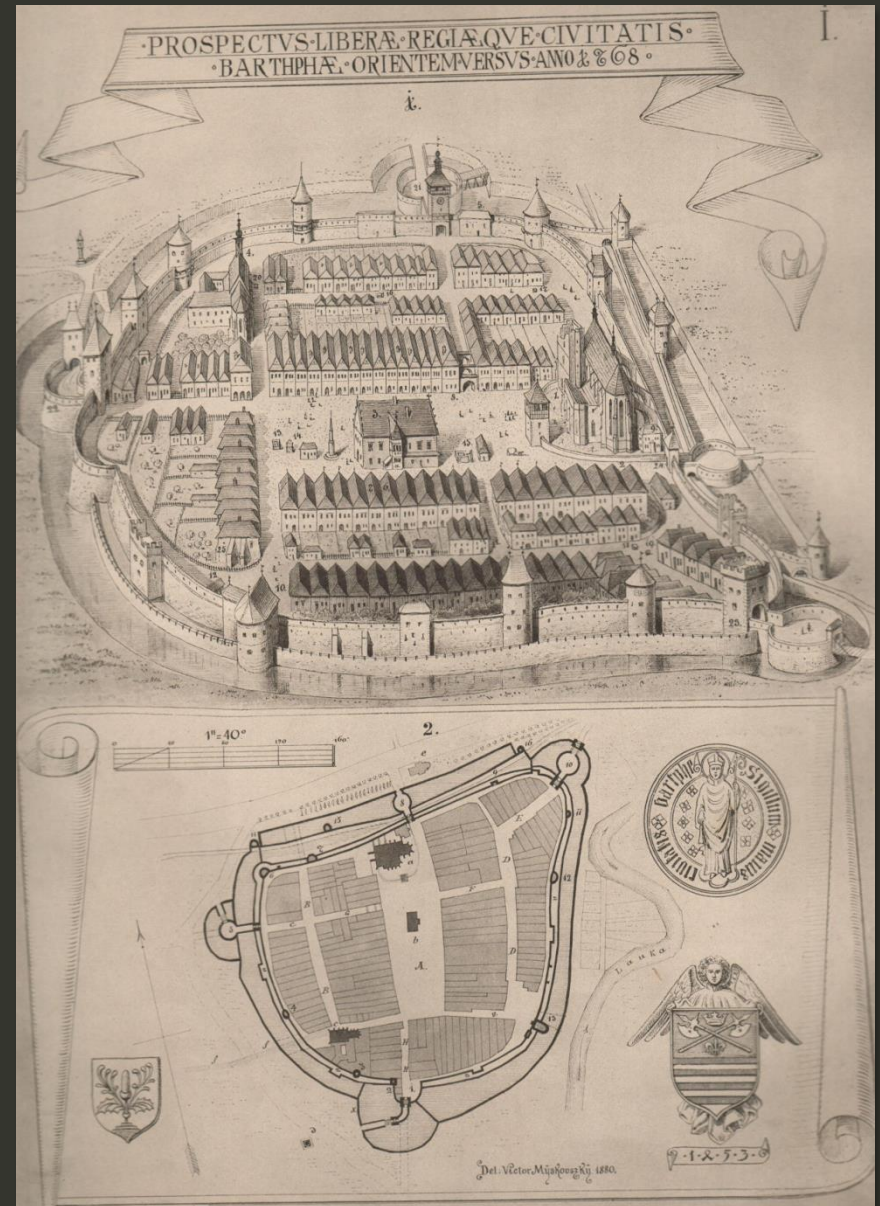
Zsigmond 1405-évi ún. Városi dekrétuma

„1. A nemességnek a városban és annak területén nincsen birtoka, ha a város javaiban kár esnék vagy nem adnának pontos számadást, a városnak nincsen semmi biztosítéka. 2. **Akinek a városban birtoka nincsen, veszíteni valója sincsen**, s ha veszély fenyegeti a várost, a birtok nélküli azt könnyen cserben hagyja.”

(Lőcse, 1674)

BÁRTFA – A HANYATLÓ VÁROS

Város neve: BÁRTFA	Megye: Sáros	Hierarc III.	Sorrend: 16.
Első említés: 1247.	Első említés városként: 1320. civitas nostra, 1376. sz.kir.v.		
Védmű első említése: 1376.	Védmű jellege: Vár Város: kőfal a város körül		

BÁRTFA – A HANYATLÓ VÁROS

Város neve:	Megye:	Hierarc	Sorrend:
BÁRTFA	Sáros	III.	16.
Első említés: 1247.	Első említés városként: 1320. civitas nostra, 1376. sz.kir.v.		
Védmű első említése: 1376.	Védmű jellege: Vár Város: kőfal a város körül		

Régi, **Lengyelország felé vezető kereskedelmi út** mentén

Gazdaság alapja: kereskedelem, kézművesség, mezőgazdaság

1. kereskedelem:

Lengyelország felé kedvező helyzet

Ausztriával folytatott kereskedelmi útvonalból ugyanakkor kiesik

termékek: bor, vászon

2. kézművesipar:

kicsi céhek, csak a helyi piacra termelnek

3. mezőgazdaság:

földbirtoklás közvetlenül a város határában

saját jobbágyfalvakban

szőlők Hegyalján (Tállya, Olaszliszka)

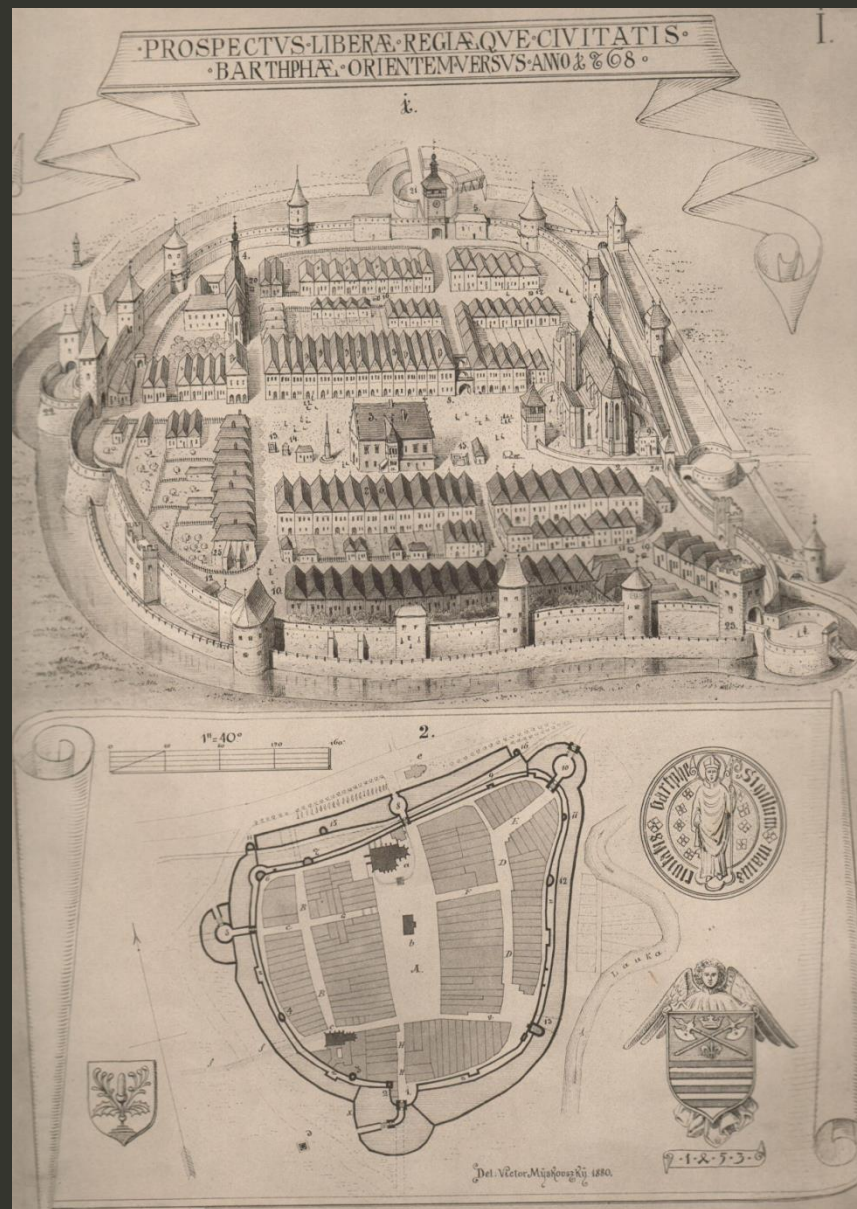
(második legnagyobb földbirtokos a szabad királyi városok között – Kassa után)

legnagyobb bevétel: **borárusítás**

Tárnoki város, tagja a PENTAPOLITANA város csoportnak

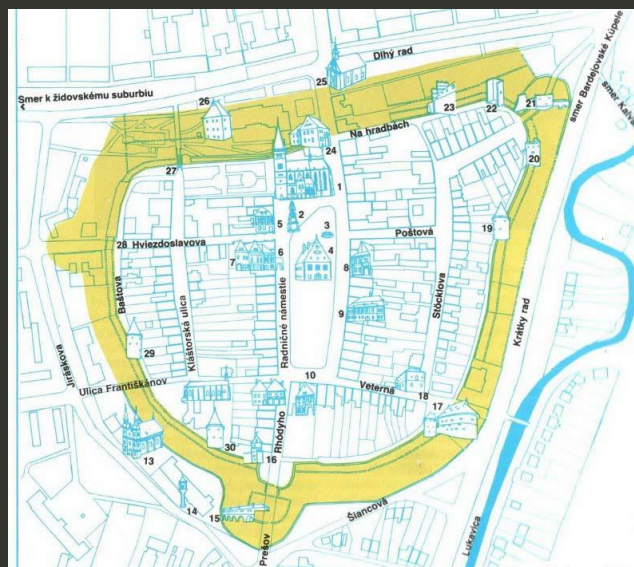
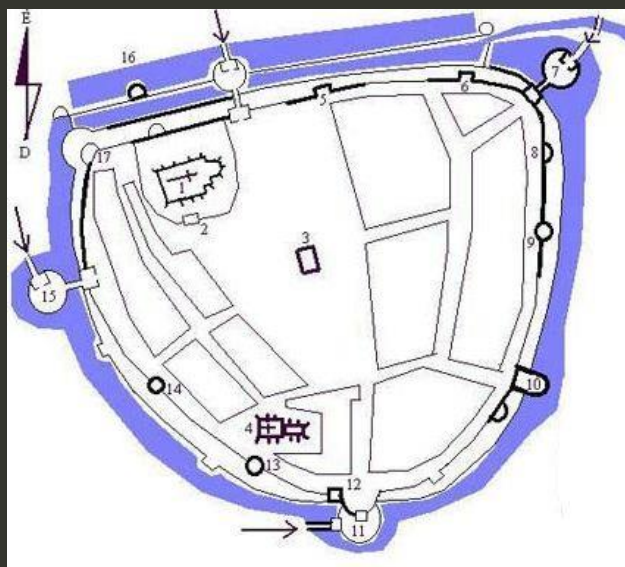
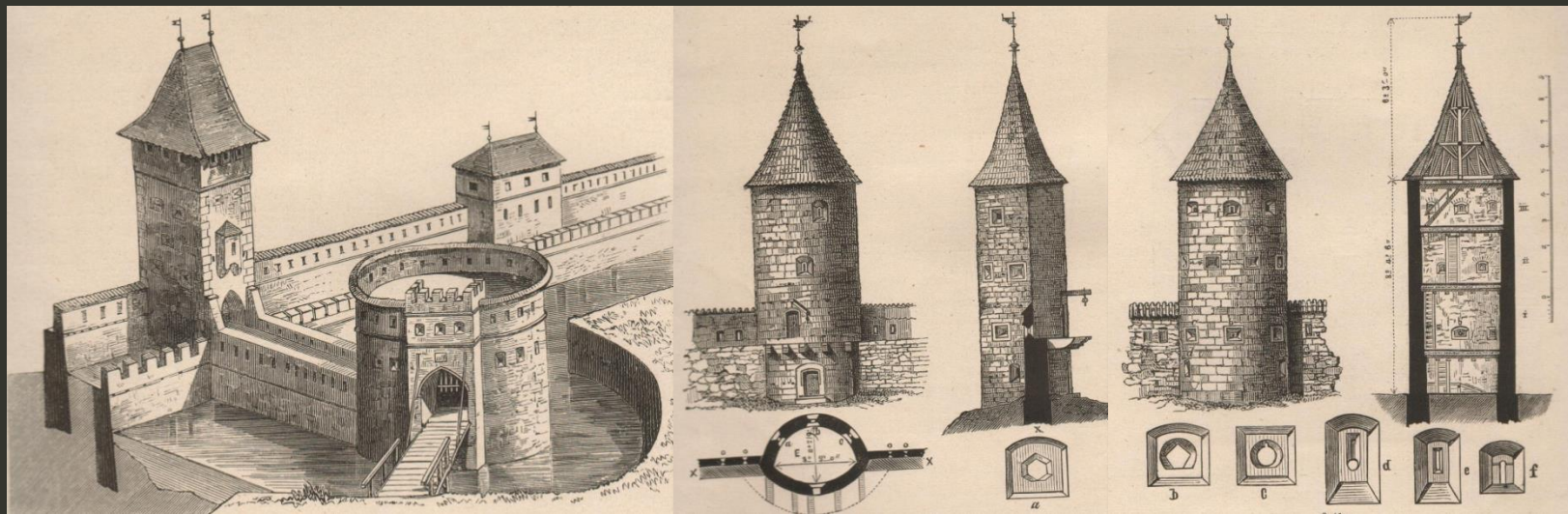
A város erődtímenyei elavultak (XVII. szd-ra), az épületek túlnyomó része a falakon kívül állt.

Némelykor **a lakosság 70%-a a külvárosokban élt.**

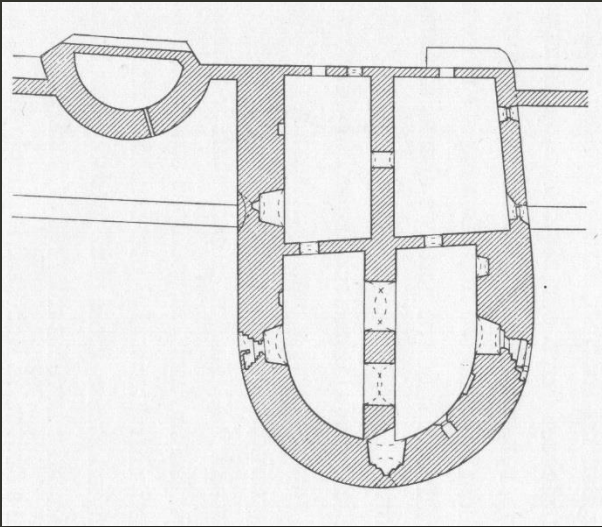

BÁRTFA – VÁROSFALAK

1. Szent Egyed templom
2. Harangtorony (helye)
3. Városháza
4. Ferences kolostor
5. Reneszánsz bástya
6. Rovátkolt tetejű bástya
7. Alsó kapu
8. Vörös bástya
9. Nagy torony
10. Vastag bástya
11. Felső kapu
12. Lőpor torony
13. Kolostor torony
14. Iskola (Víz-) torony
15. Olasz (Közép-) kapu
16. Levéltár bástya
17. Fokbástya

VASTAG BÁSTYA

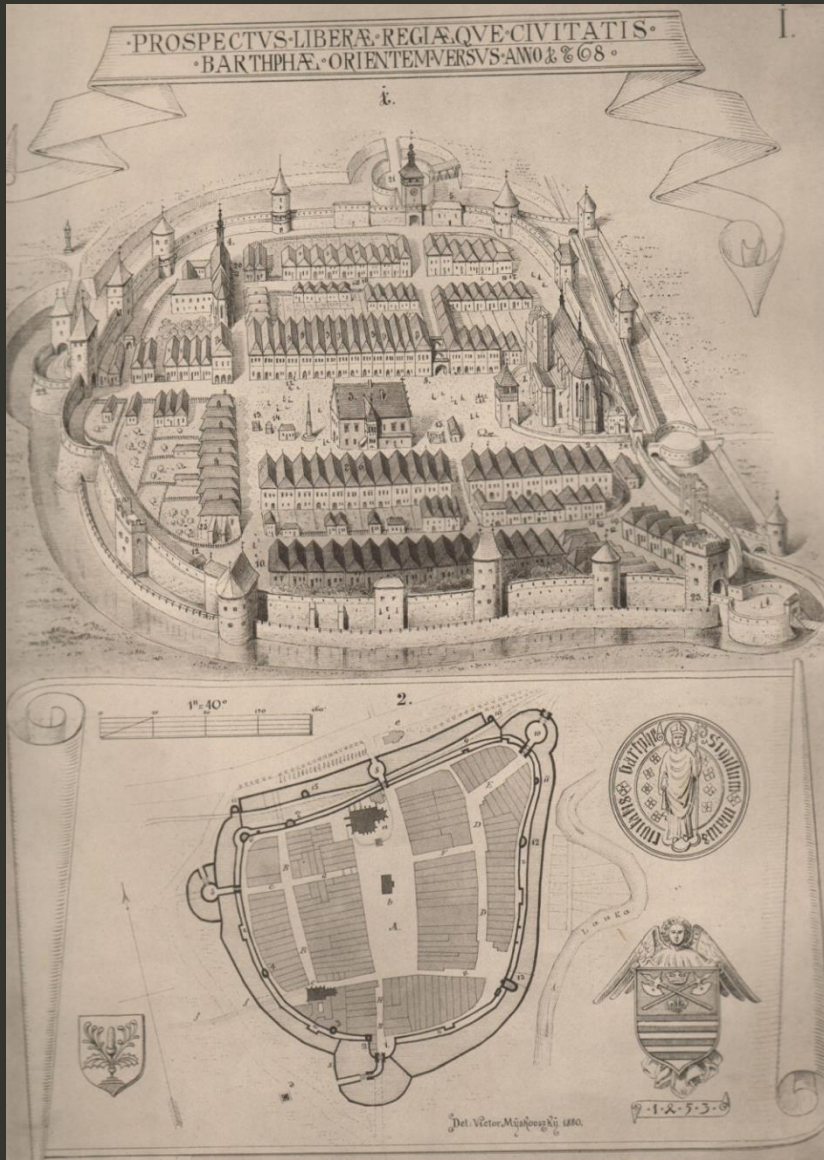

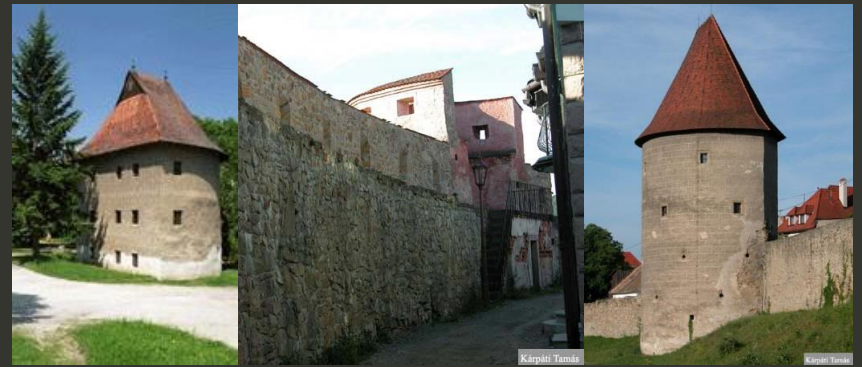
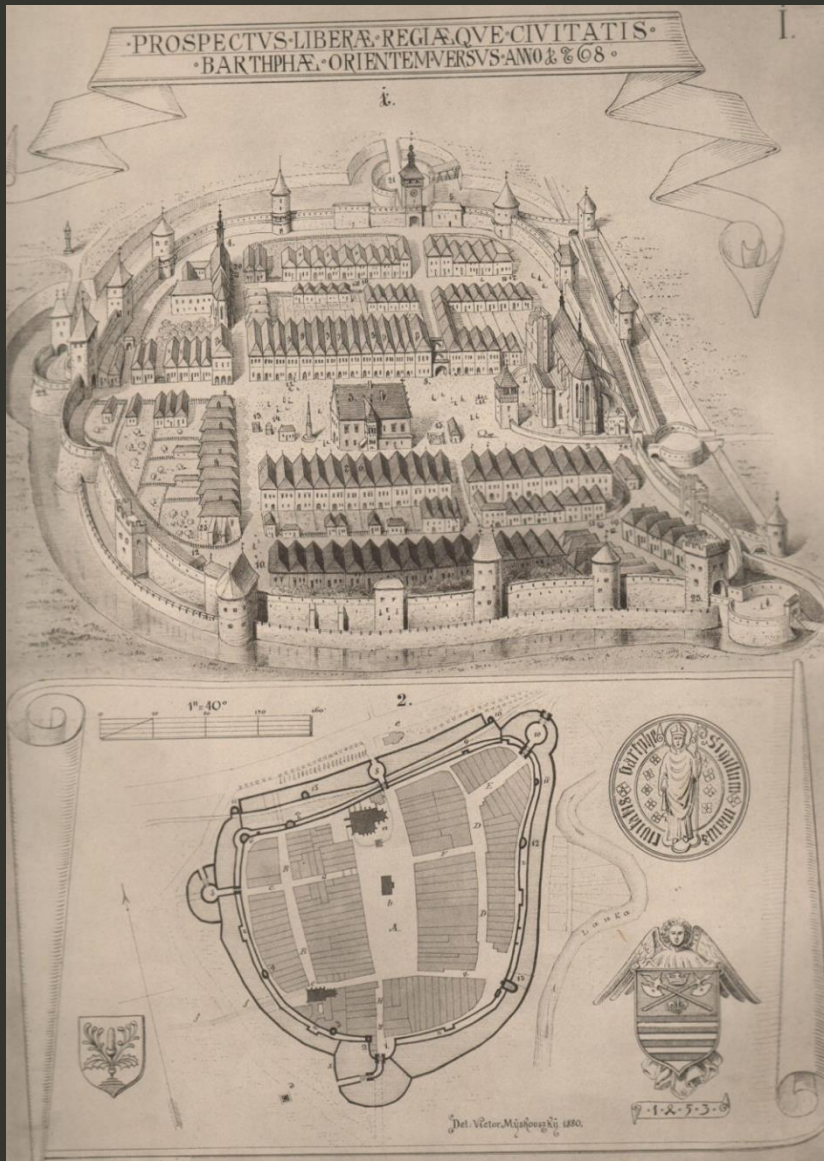
RENEZÁNSZ (ROVÁTKOLT) BÁSTYA

Kárpáti Tamás

LÓPORTORONY (2)

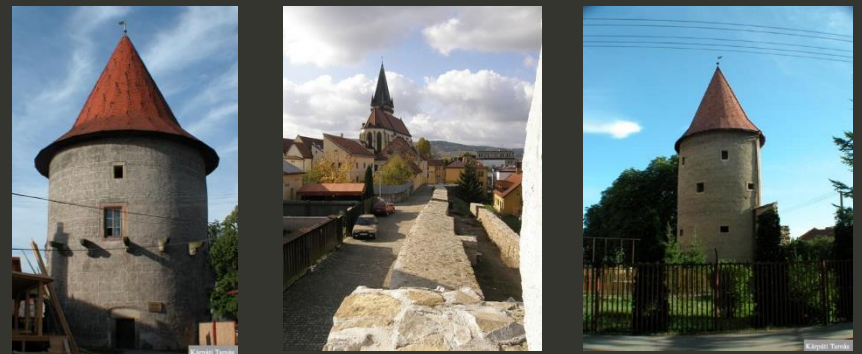

Leváltár torony (14), Vörös bástya (11), Wasserthurm (4)

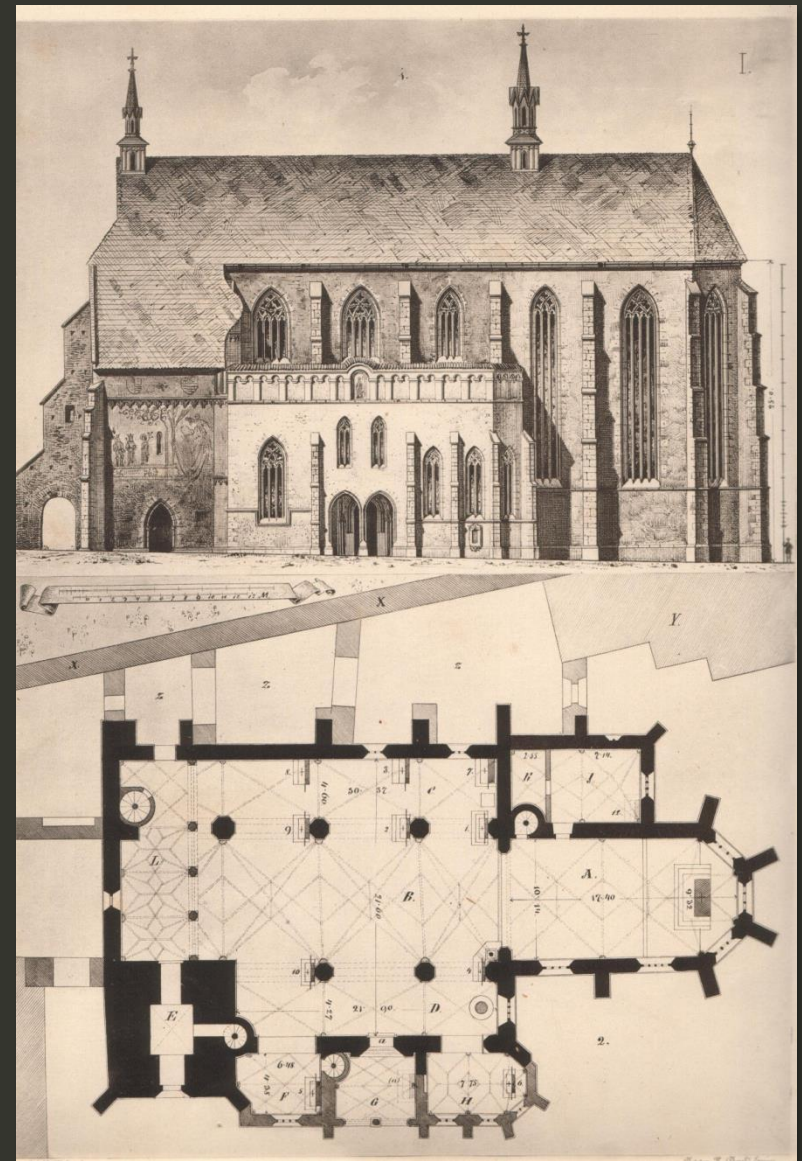
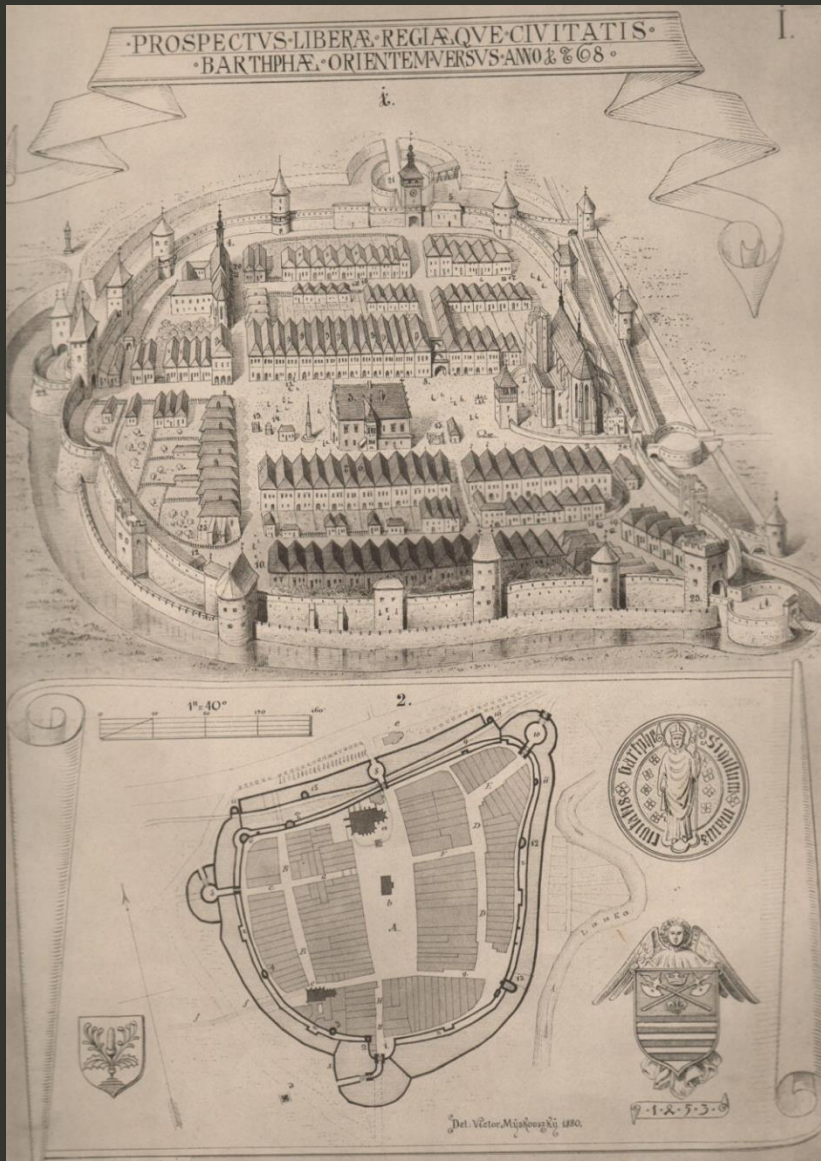
Nagy torony (9) és Vörös bástya (8)

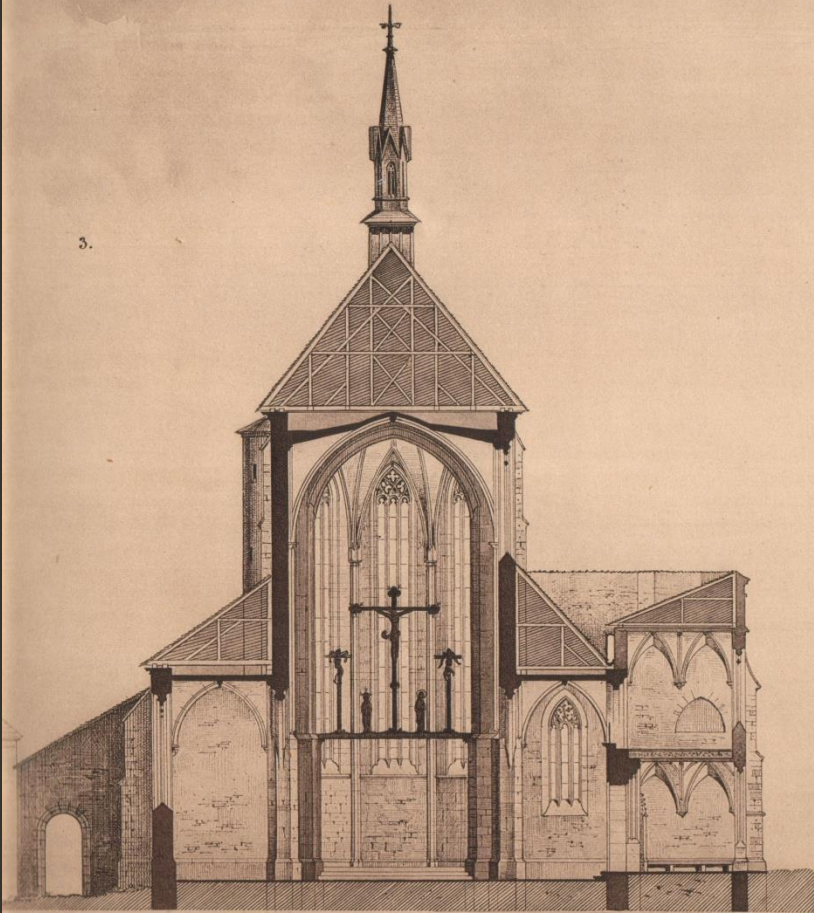
Kolostor torony (3), északi falköz, Wasserthurm (4)

BÁRTFA – SZENT EGYED-TEPLOM

1448-1497: Miklós mester, majd Kassai István, 1464: szentségház; 1878: leégett, 1899: Steindl Imre

3.

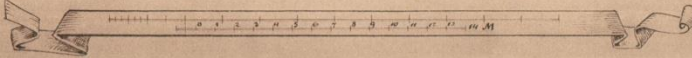

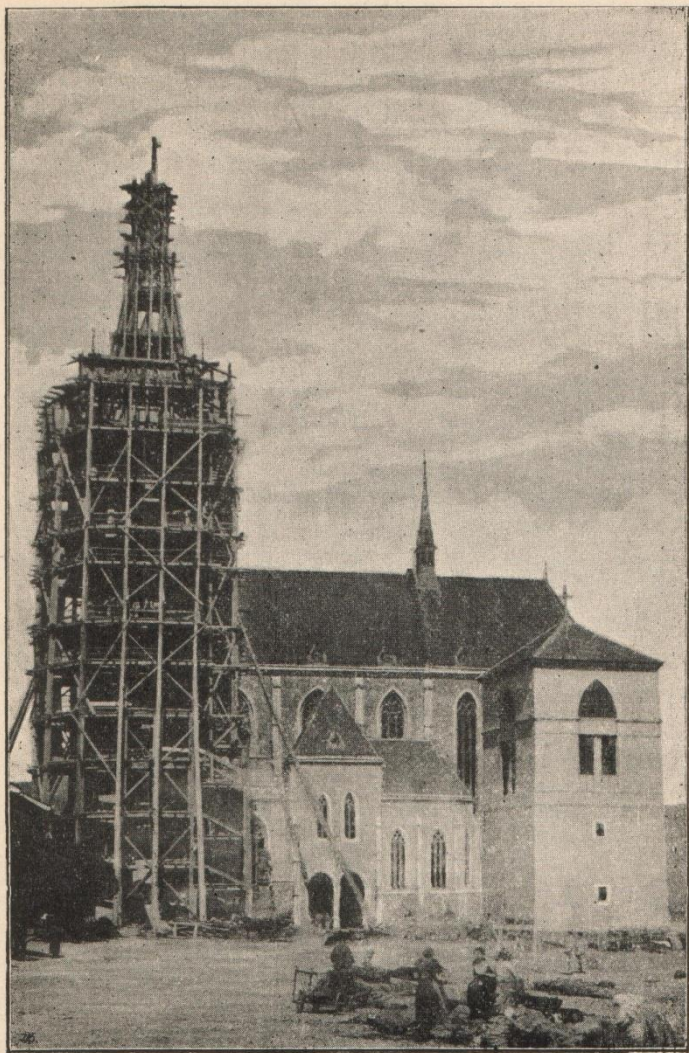
Carl V. Hübner

4.

Wolff. H. Oswald

A BÁRTFAI SZ. EGYED-TEMPLOM TORNYA
RESTAURÁTIÓ ALATT.

A BÁRTFAI SZ. EGYED-TEMPLOM
A RESTAURÁTIÓ UTÁN.

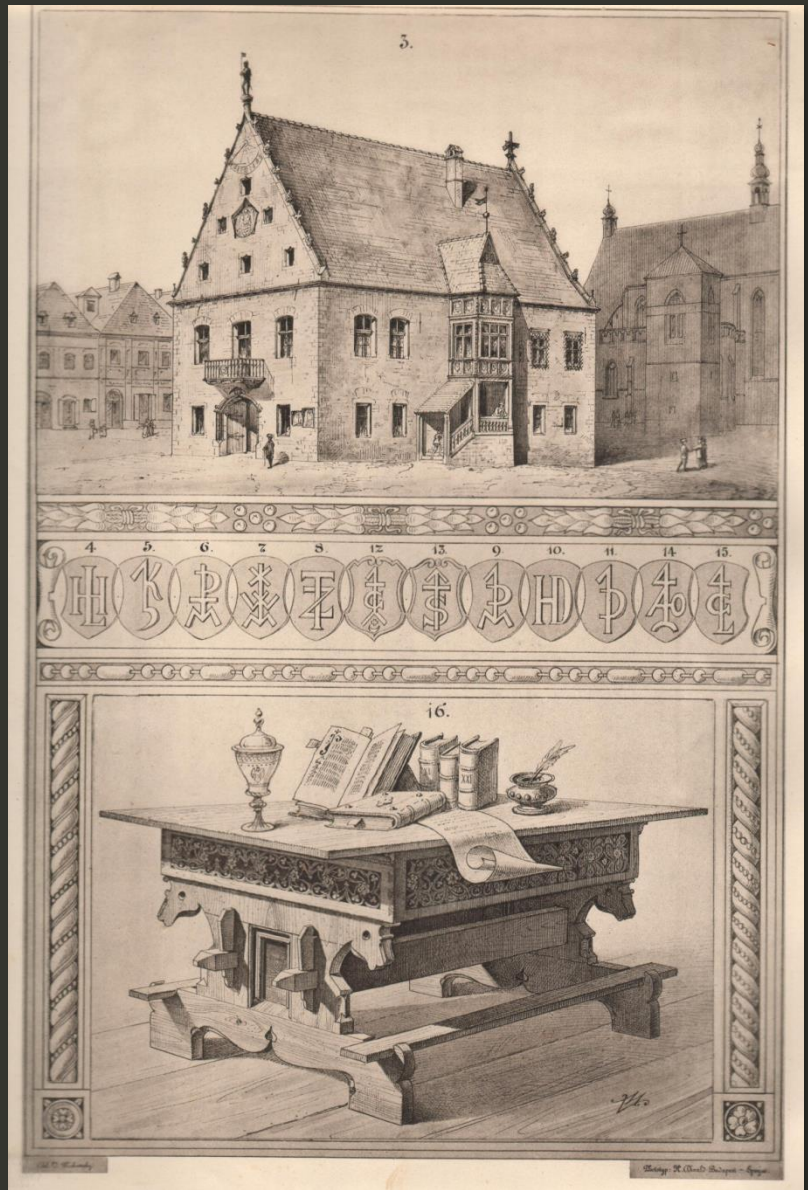
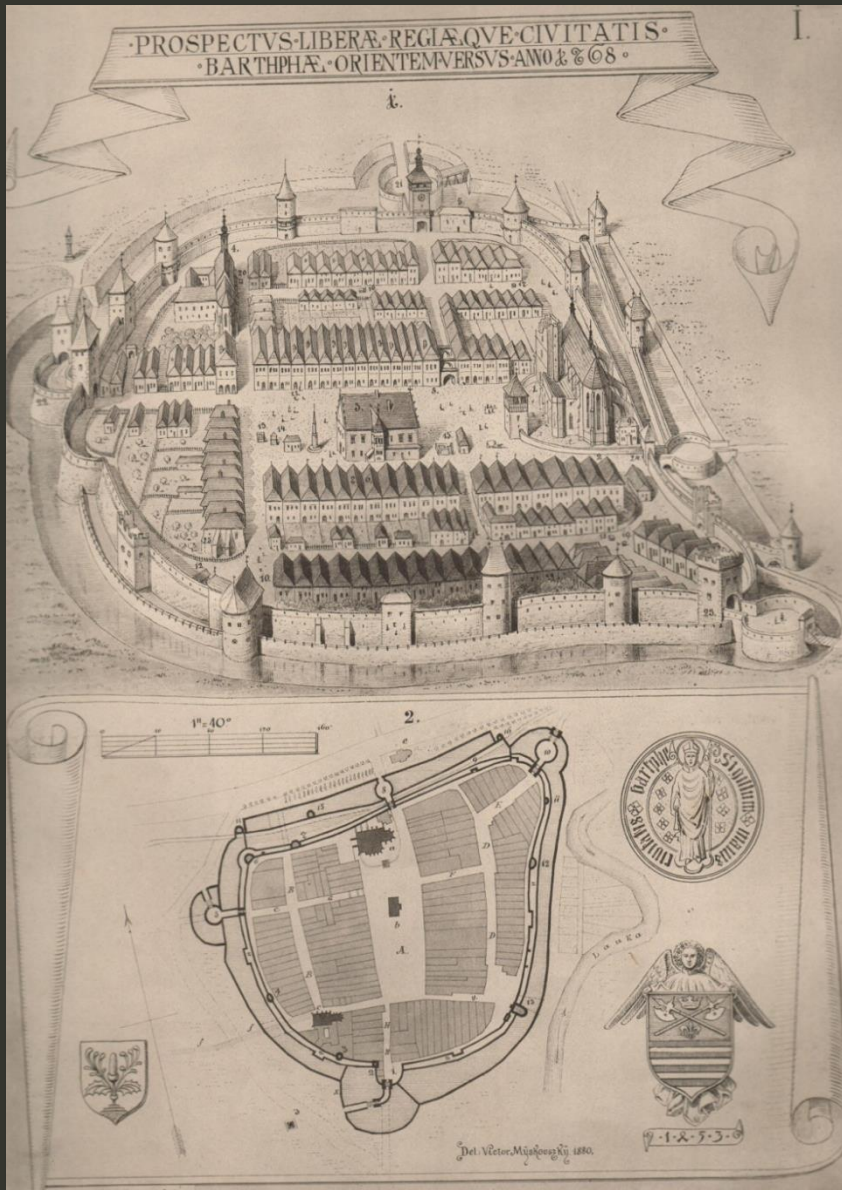

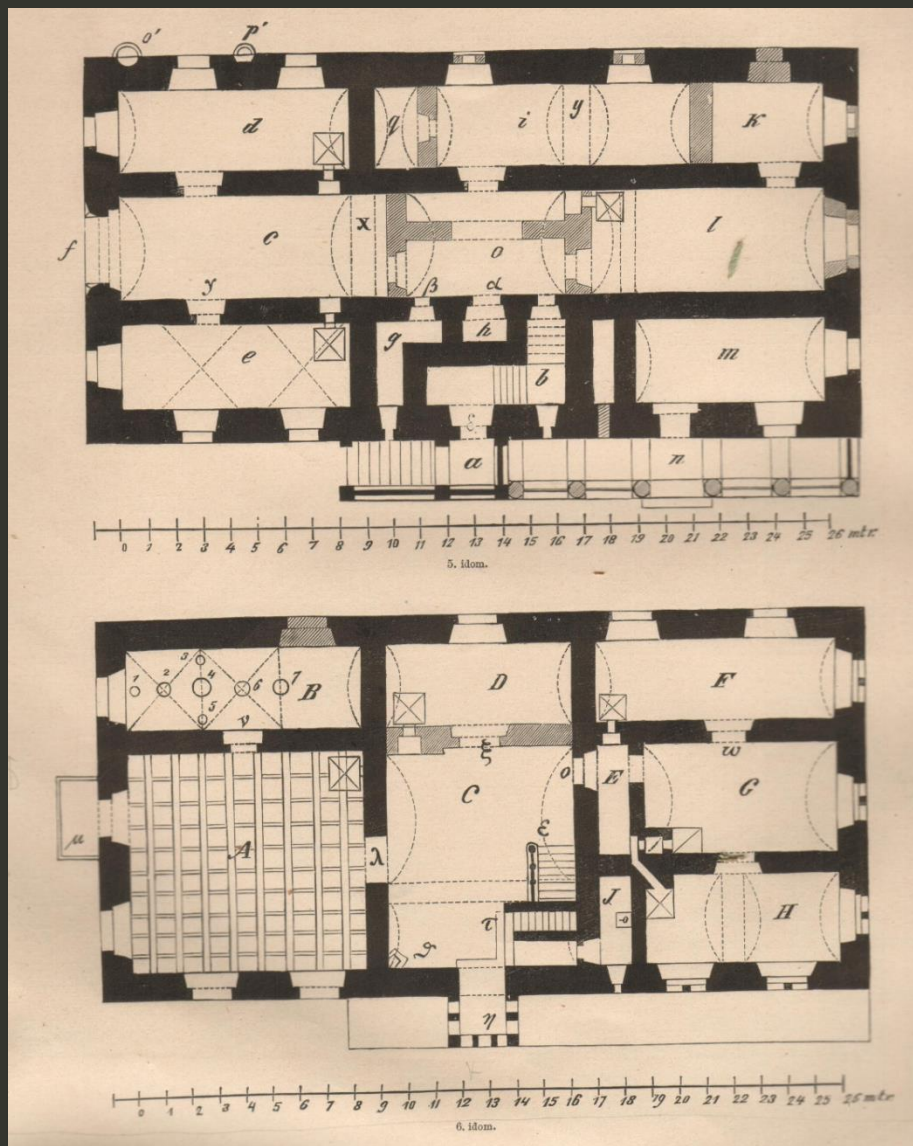
BÁRTFA – VÁROSHÁZA

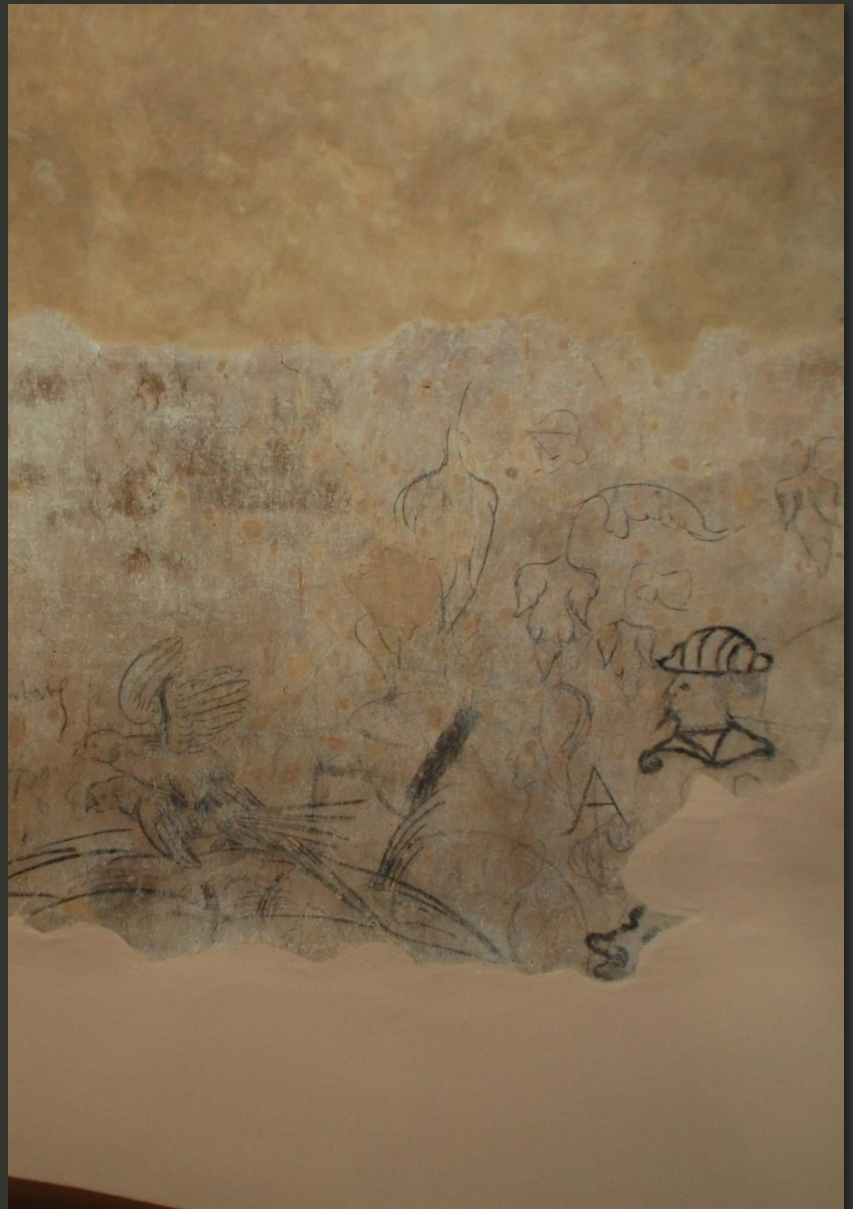
1505-1509: Sándor mester

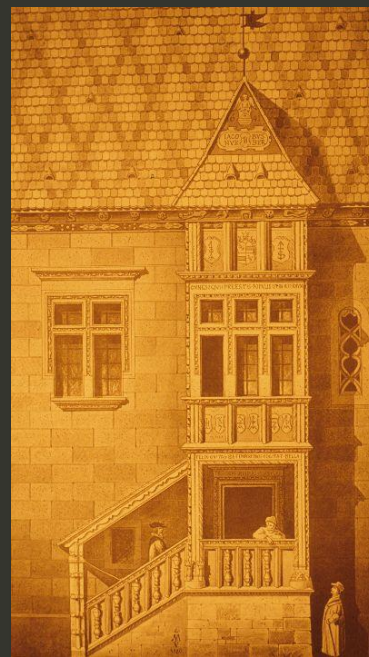
a: zárterkély; b: lépcsőház; c: előcsarnok; d: telekkönyvi hivatal; e: házi pénztár; f: díszkapu; g, h, i, k, l és q: börtön; m: rendőri szoba; n: katonai őrhely; o és p: befalazott városi mércék;

A: tanácsterem; B: városi levéltár; C: előcsarnok; D: városkapitányság; E: közlekedő; F: iktató; G: iroda; H: jegyző; J: árnyékszék

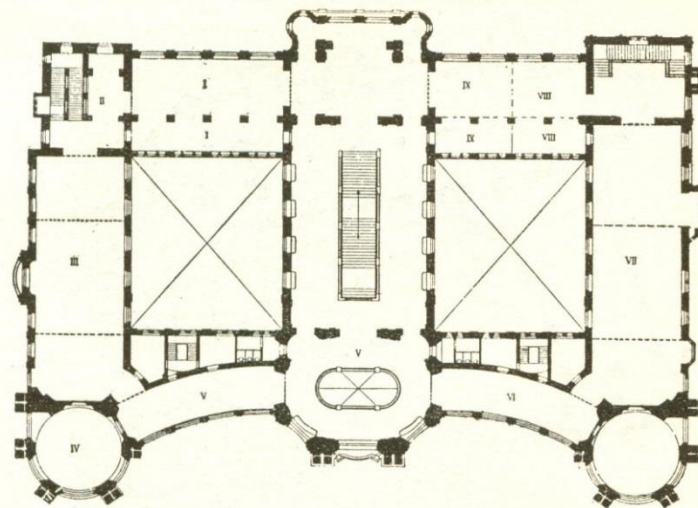

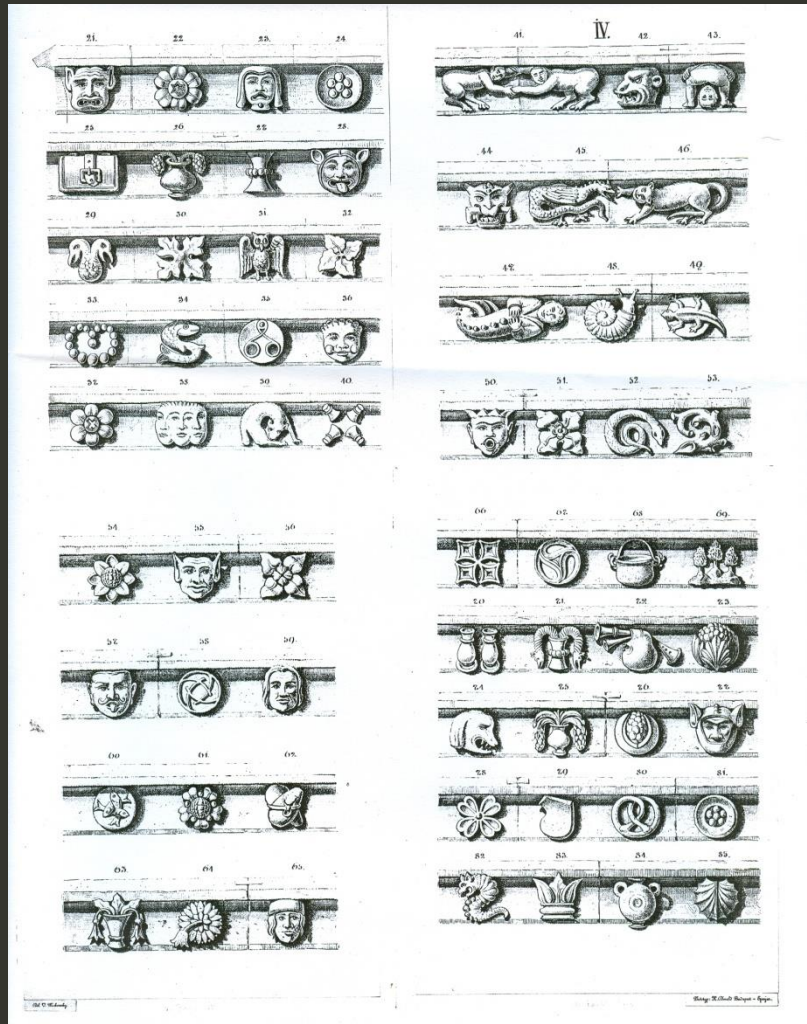
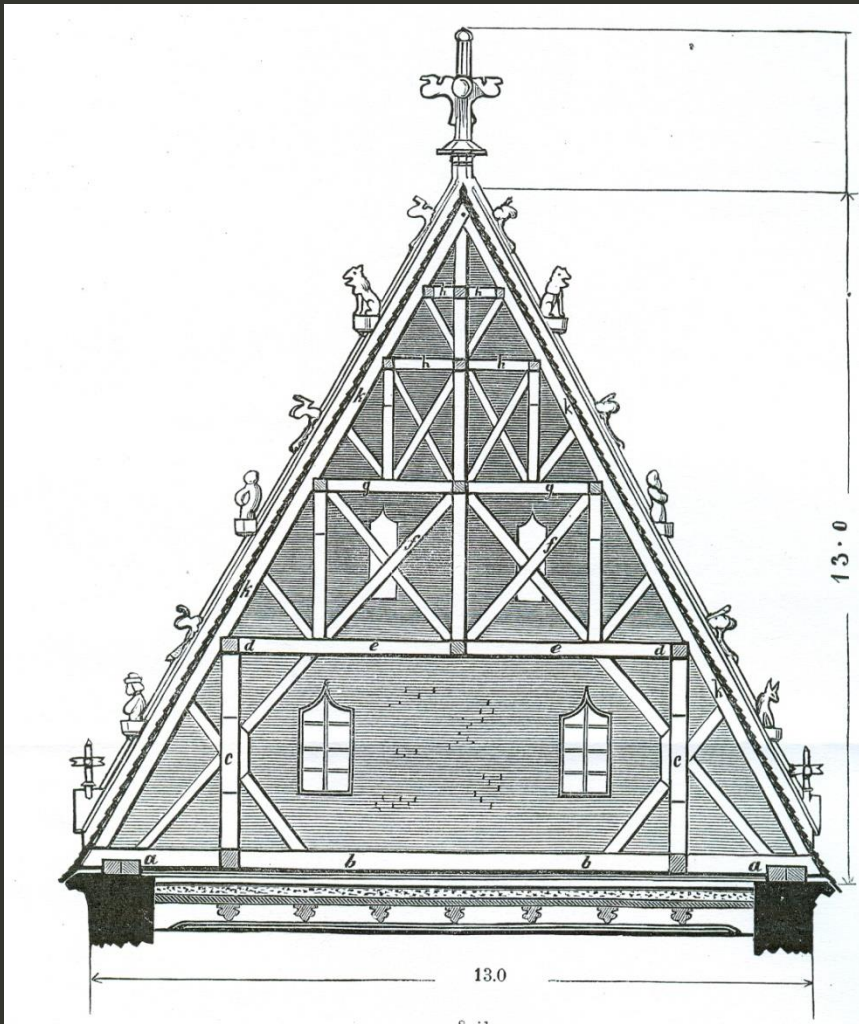

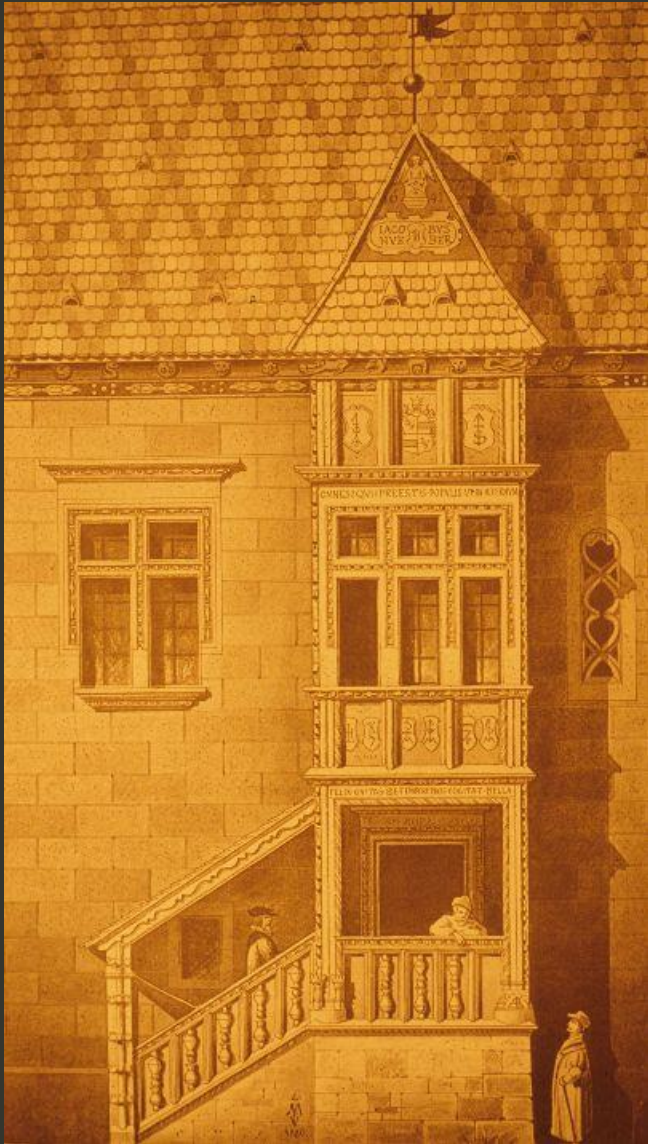
98

Mezőgazdasági Múzeum. 1912.

LŐCSE – A STAGNÁLÓ VÁROS

Város neve:	Megye:	Hierarch. szint.	Sorrend:
LŐCSE	Szepes	III.	9.
Első említés: 1263. Leucha	Első említés városként: 1271. civitas provinciae capitalis		
Védmű első említése: 1318. die Vorwercken und Höwen	Védmű jellege: Kőfal a város körül, 14 torony, 2 kaputorony, 2 kiskapu		

Régi, Lengyelország felé vezető kereskedelmi út mentén

Gazdaság alapja: kereskedelem, kézművesség, mezőgazdaság

1. kereskedelem:

Lengyelország felé kedvező helyzet Ausztriával folytatott kereskedelmi útvonalból ugyanakkor kiesik, Gátolja a kereskedelmet a környező 13 település elzálogosítása és a Késmárkkal folytatott évszázados háborúskodás
termékek: bor, vászon, kis belső piac

2. kézművesipar:

kicsi céhek, elsősorban a helyi piacra termelnek

3. mezőgazdaság:

földbirtoklás közvetlenül a város határában saját jobbágyfalvakban szőlők Hegyalján

Tárnoki város, tagja a PENTAPOLITANA város csoportnak, kezdettől fogva **a szepességi szászok központja**, Szepes vármegye központja

Lőcse

Google earth

1048 m

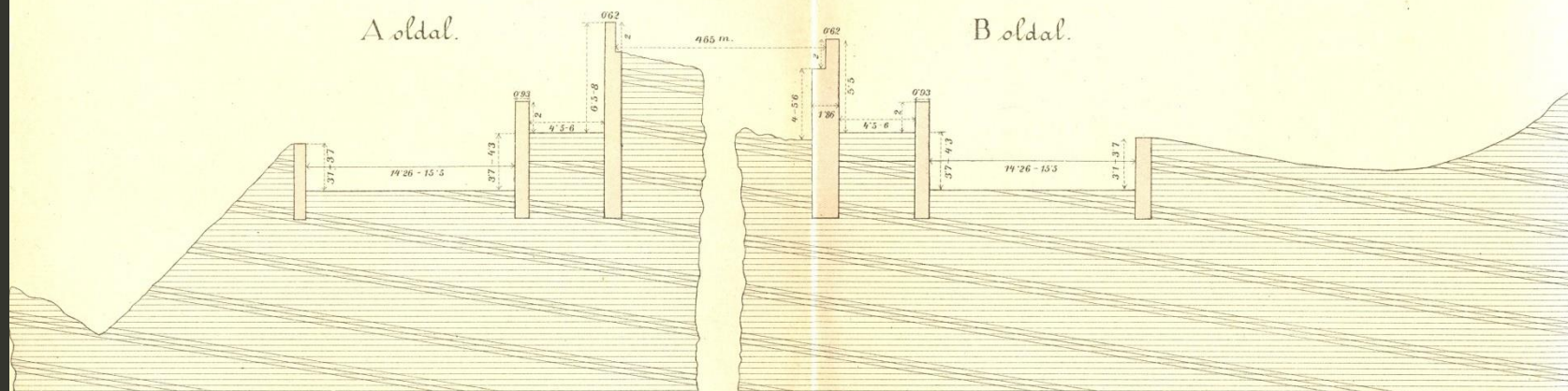
Image © 2015 DigitalGlobe
Image © 2015 Eurasense/Geodis Slovakia

2006

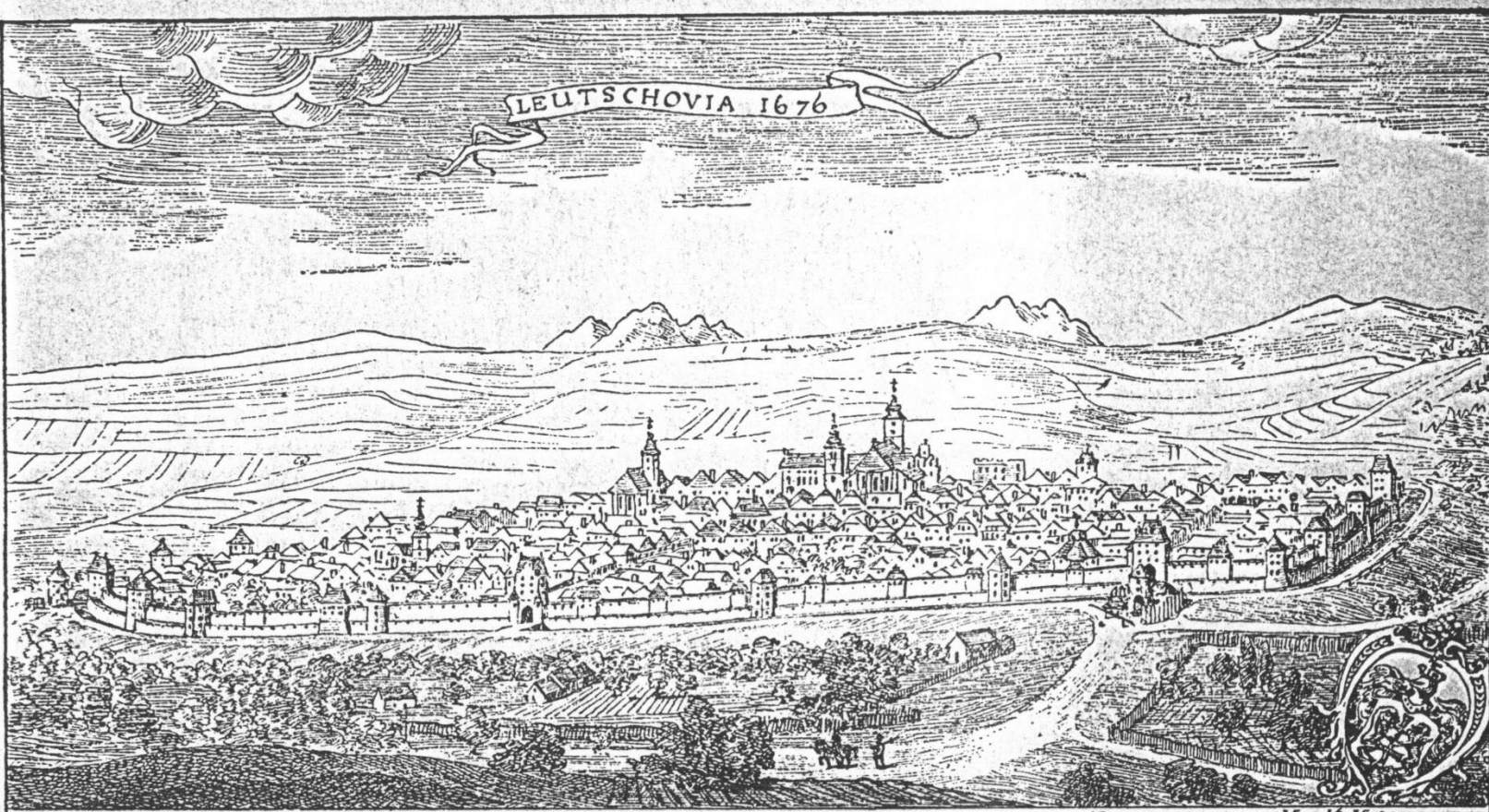
Képek dátuma: 6/9/2014 49°01'25.05" É 20°35'22.73" K magasság 554 m szemmagasság: 5.04 km

II. ábra

A város dombjának és az erődítményeknek a 2 és 13 számú bástyák
mellett eszközölt átmelozetei.

LEUTSCHOVIA 1676

8 7 9 6 10 5 4 11 12 3 2 13 1 15_b 16 15_a 14

Rajzolta: Foltberger V. 1895

Lőcse

Google earth

1048 m

Image © 2015 DigitalGlobe
Image © 2015 Eurasense/Geodis Slovakia

2006

Képek dátuma: 6/9/2014 49°01'25.05" É 20°35'22.73" K magasság 554 m szemmagasság: 5.04 km

Város neve: LŐCSE	Megye: Szepes	Hierarch.színt. III.	Sorrend: 9.
Első említés: 1263. Leucha	Első említés városként: 1271. civitas provinciae capitalis		
Védmű első említése: 1318. die Vorwercken und Höwen	Védmű jellege: Kőfal a város körül, 14 torony, 2 kaputorony, 2 kiskapu		

Falak: 1318 előtt, a korábban épült árok belső oldalán, a külső oldalon palánkkal

Tornyok: 13 torony, többsége 1528 előtt

Főkapuk: Felső- (1) és Alsó kapu (8)

Gyalogkapuk: Méhhardt-(4) és Kolostor bástya (11)

Lövészegylet: 1512 előtt(?), testvérület: 1599, lövőház: 1610

Céhek részvétele: csak 1605-től ismert

Közigazgatás: 4 kapitányság, 3-3 tizenketted (rott) és torony 1605-től

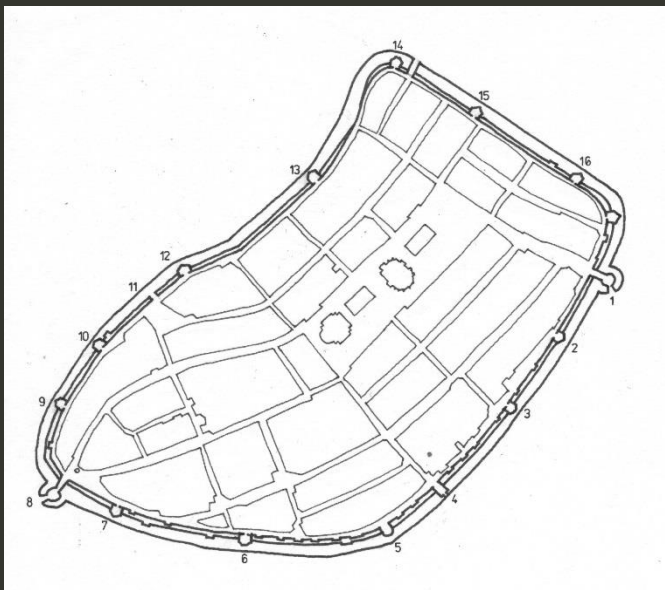
Kapitányságok beosztása:

I. vargák, szabók, pékek, cinöntők, rézkovácsok, kőművesek

II. aranyművesek, tímárok, szjgyártók, kalaposok, nyergesek

III. posztócsinálók, lakatosok, fehértímárok

IV. mészárosok, cipészek, asztalosok, kádárok

LÓCSE – FALAK ÉS TORNÝOK

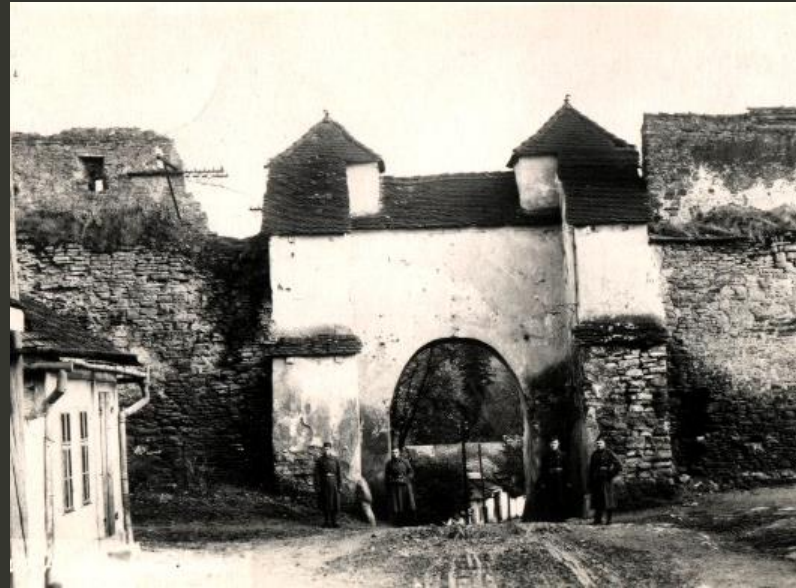

LŐCSE – FALAK ÉS TORNYOK

A Felső kapu (ma: Kassai kapu) északkeletről nézve

LŐCSE – FALAK ÉS TORNÝOK

A Ménhárd-torony kívülről, illetve archív képen a városból nézve
A Puskaporos torony, illetve az északnyugati városfal és a falszoros (Zwinger) a Felső kapu tövében

35t

OKREM
DOPLNENEJ
OBSLUHY

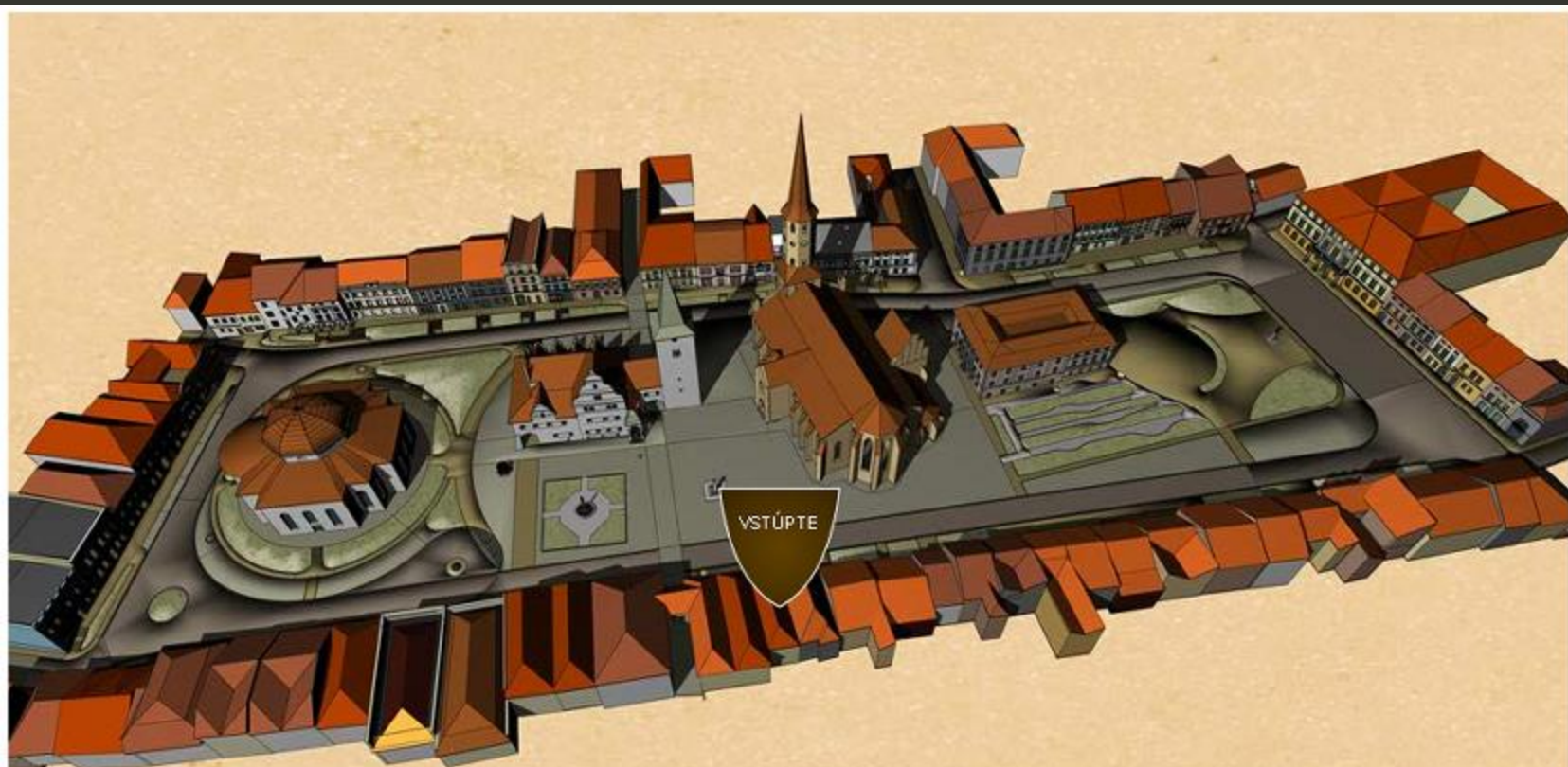

- 1 -- Szent Jakab templom
- 2 -- Városháza
- 3 -- Pénzváltóház
- 4 -- Evangélikus templom
- 5 -- Szegyenketrec
- 6 -- Thurzó-ház
- 7 -- Kis vármegyeháza
- 8 -- Nagy vármegyeháza
- 9 -- Lőcsei Pál mester háza
- 10 -- 23 -- részben átalakított száz polgárházak
- 24 -- Jezsuita templom
- 25 -- Gimnázium
- 26 -- Jezsuita kolostor
- 27 -- Minorita templom
- 30 -- Városfal erődítései
- 31 -- Szűz Mária búcsújáró templom a Kálvária hegyen

3D vizualizácia mesta Levoča

3D vizualizácia mesta Levoča vám priblíži, ako sa vyvíjala väčšina miest na našom území. Je to hypotetická rekonštrukcia podložená odbornými výskumami, ktoré za posledné obdobie v danej lokalite prebiehali.

Pre lepšiu ilustráciu sme volili ukážku len samotného námestia bez okolitej uličnej zástavby.

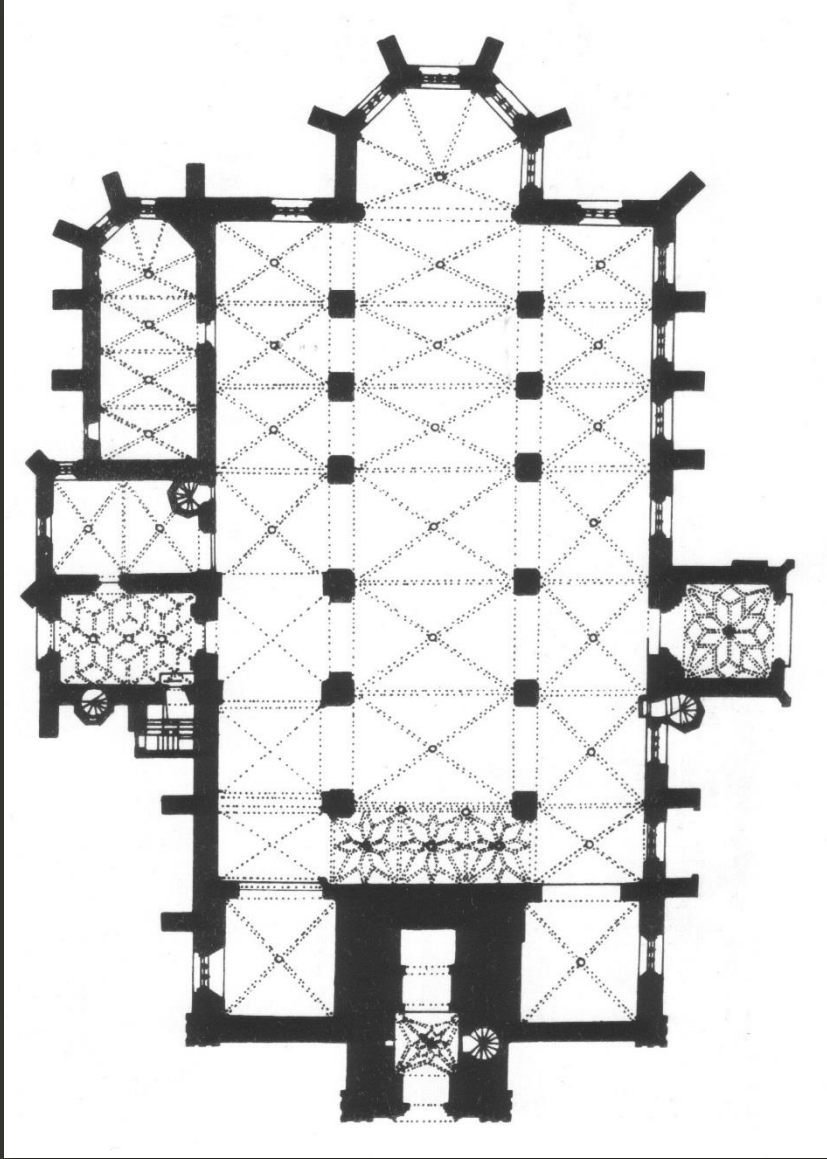
Vizualizácia, doplnená krátkymi popiskami, poskytuje prehľad v štyroch úrovniach: mapy – námestie - domy – interiér.

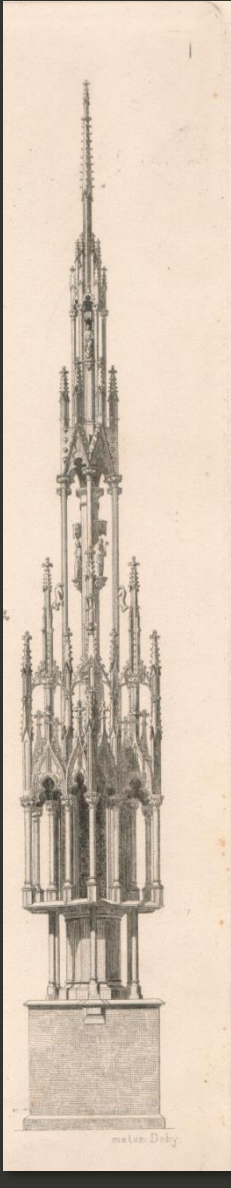
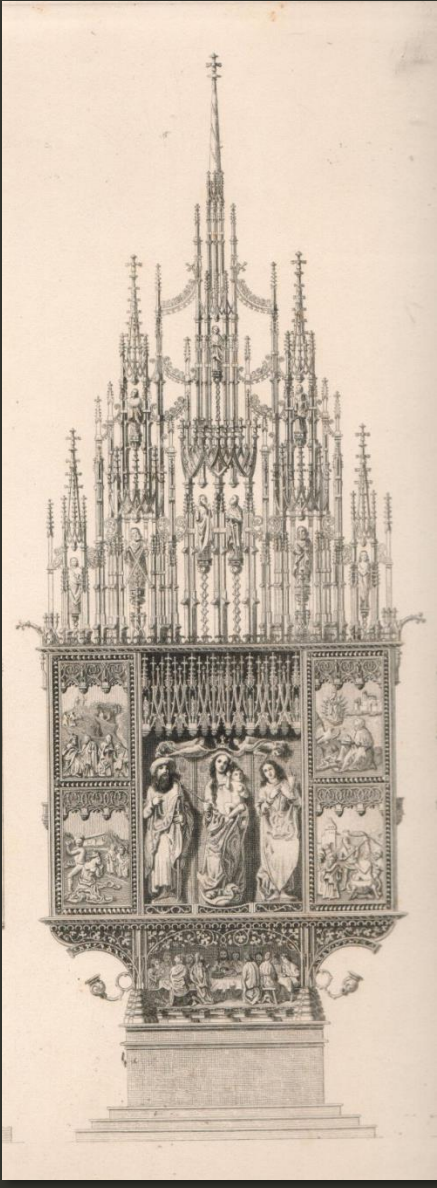
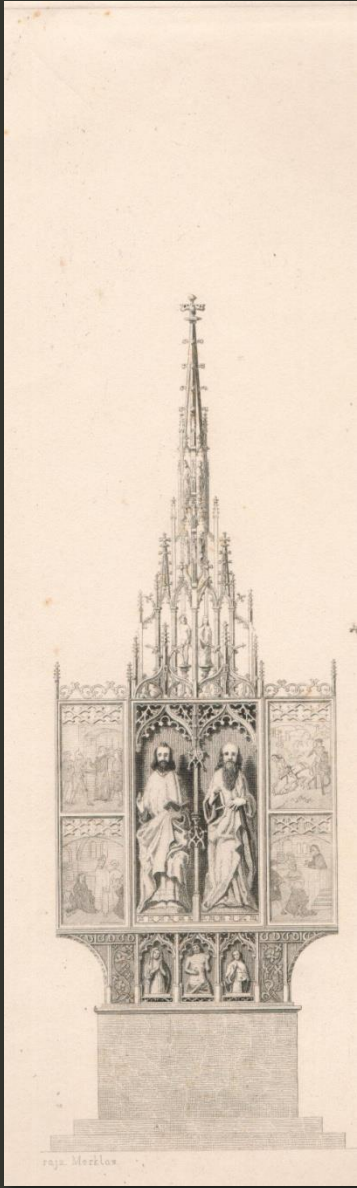
Podrobnejšie informácie k jednotlivým vývojovým obdobiam nájdete v samostatnej kapitole.

LŐCSE / SZENT JAKAB-TEPLOM

XIV. szd. (1392 előtt): alacsony csarnoktemplom / 1309 után: tervváltoztatás + új boltozatok / Kassai műhely hatása / 1858: torony / 12 szárnyasoltár: Lőcsei Pál műhelye (Főtér 20. sz. ház)

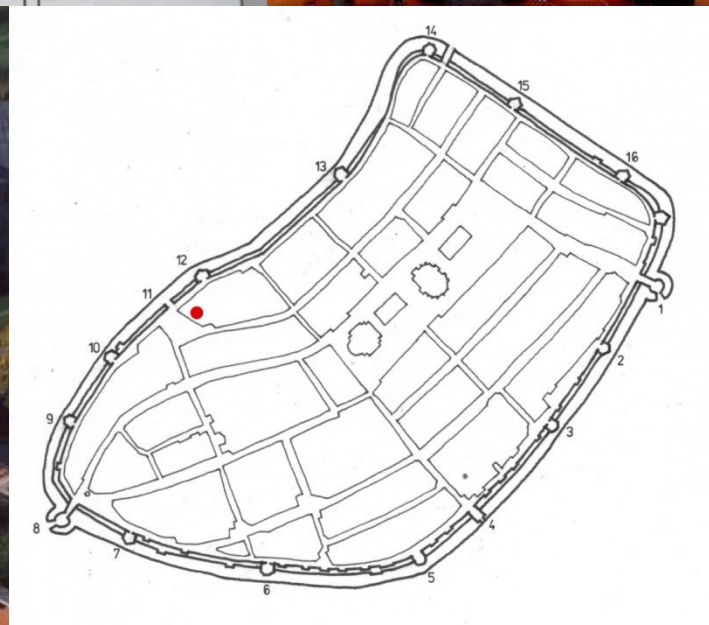
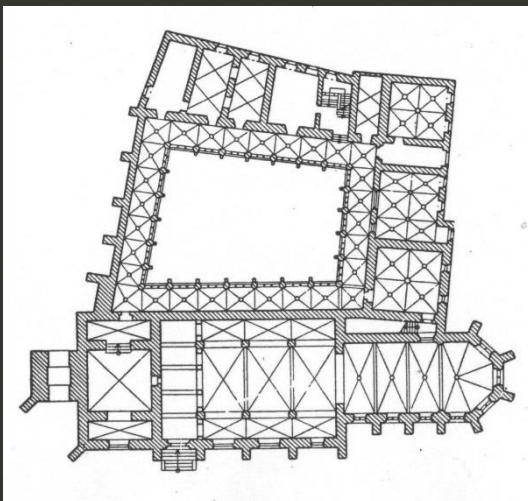

LŐCSE / SZENT LÁSZLÓ-TEMPLOM (ZÁRDATEMPLOM)

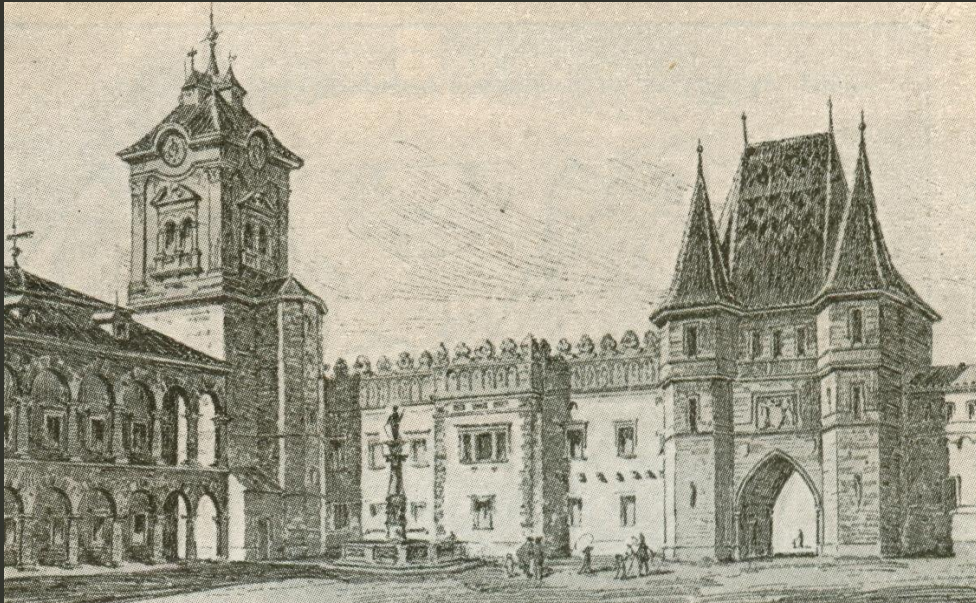
1309 / minorita / Danacs mester / a Szent Jakab-templom boltozatát építő műhely munkája (?)

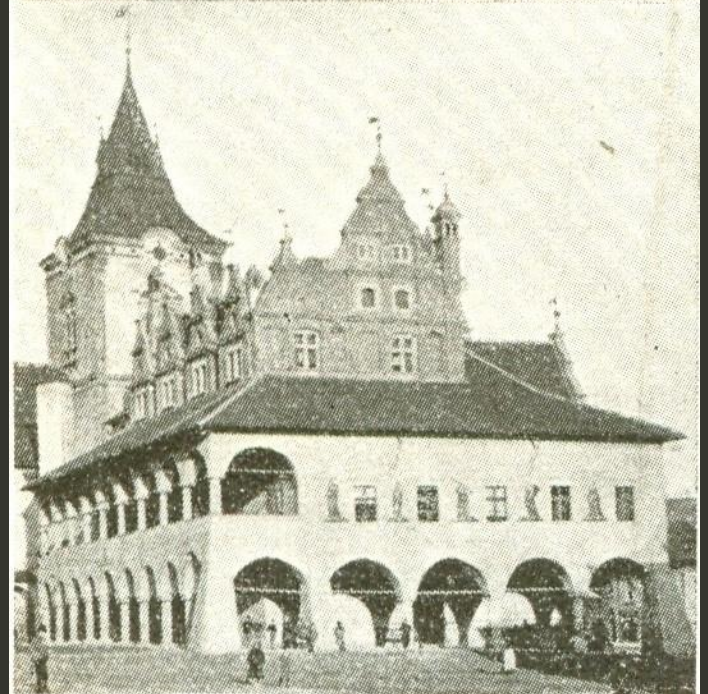
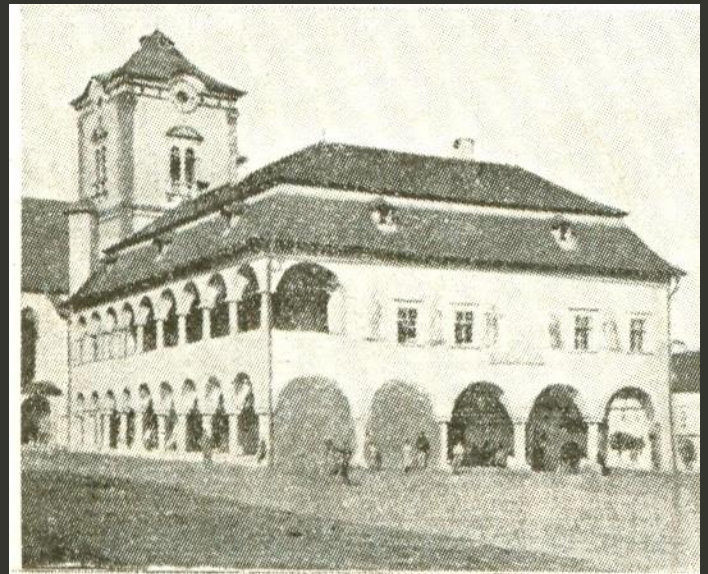

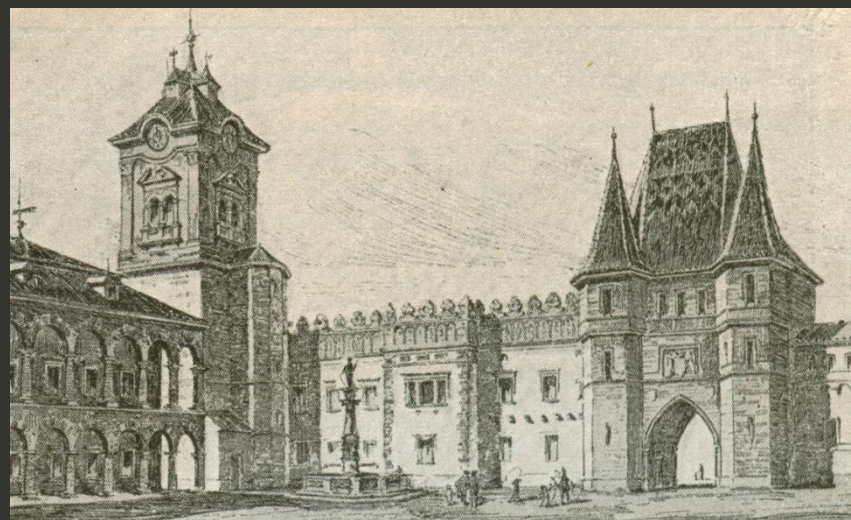

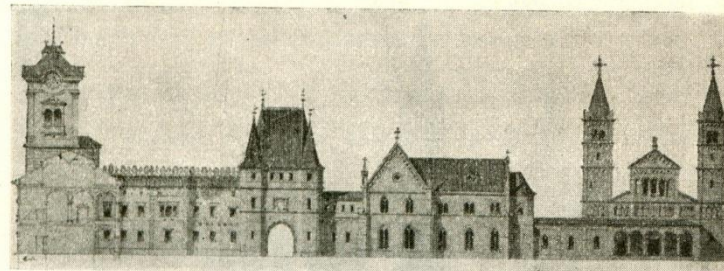
XIV.

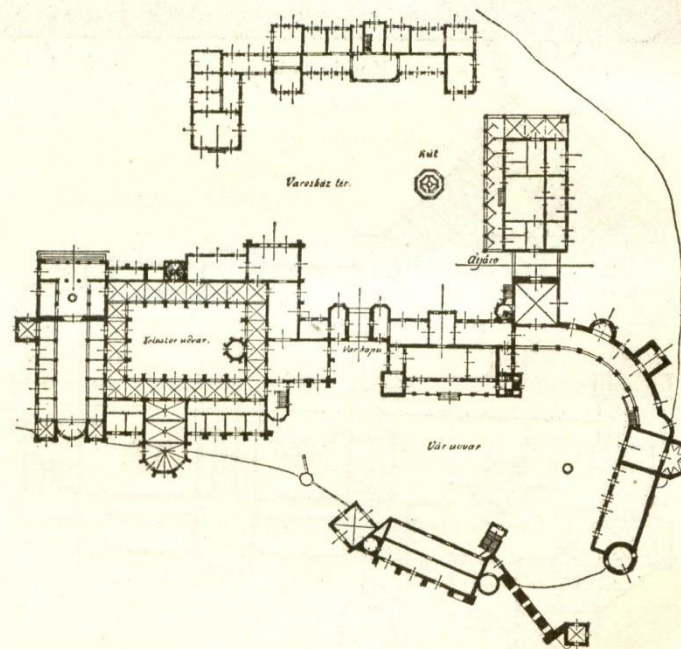
II. PÁLYÁZAT / SCHIKEDANZ ALBERT PÁLYAMŰVE

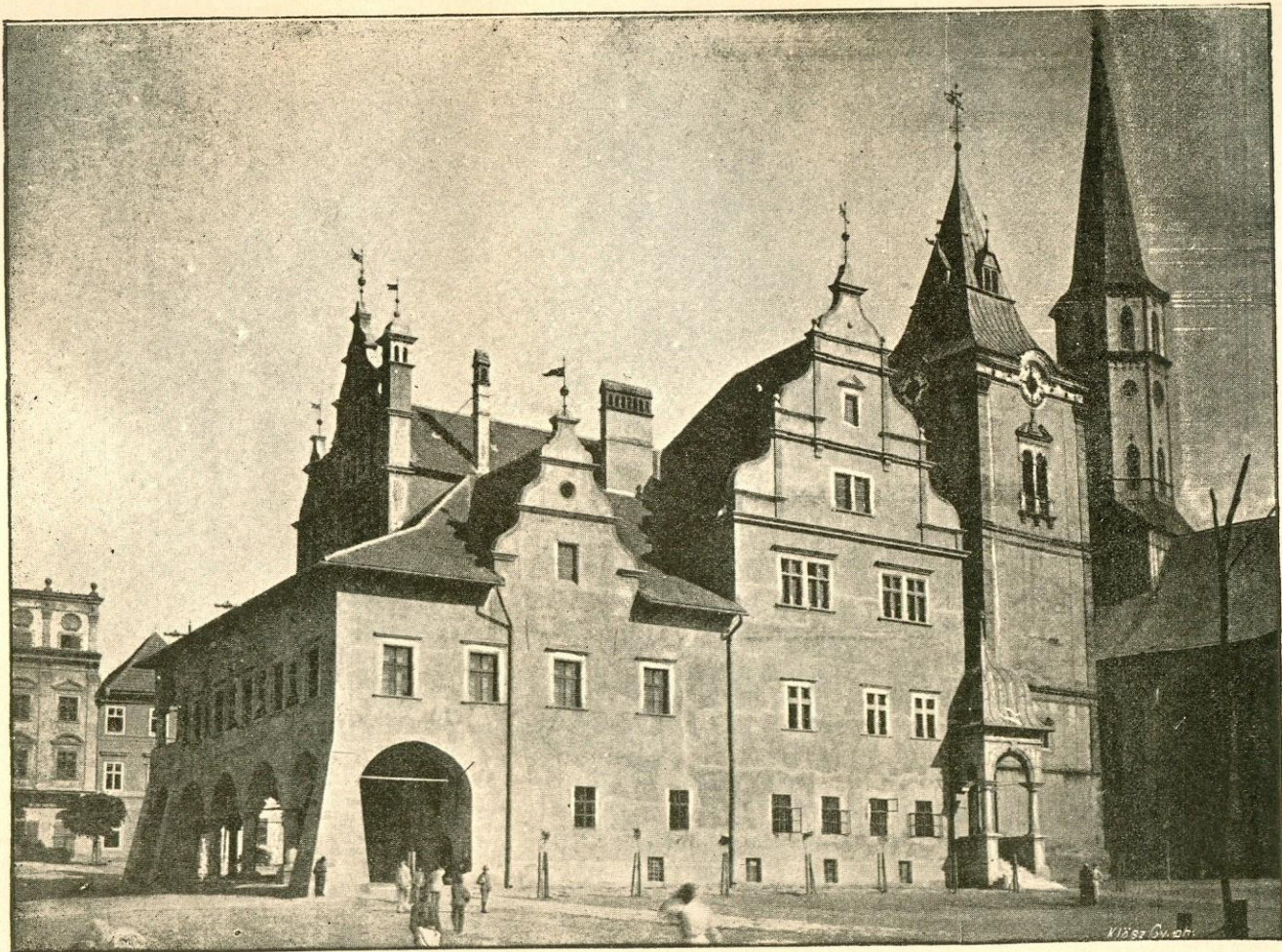
Schickedanz A. Történelmi Épületesoport pályaterve. 1894.

44. Városház-téri homlokzatok.

45. Helyszínrajz.

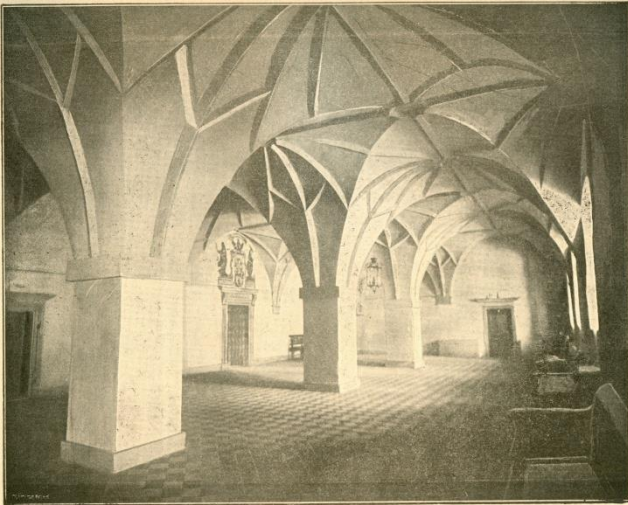
V ÁROSHÁZA, (KELETI OLDAL.)

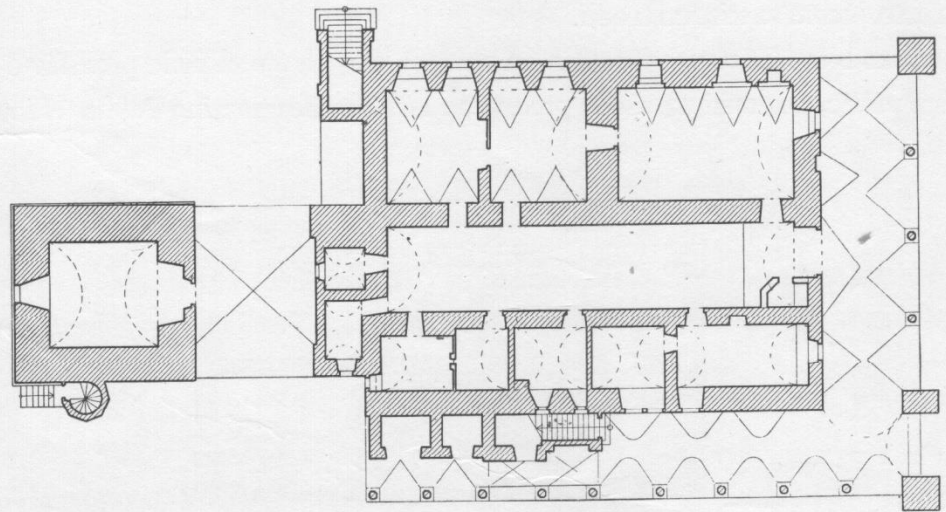
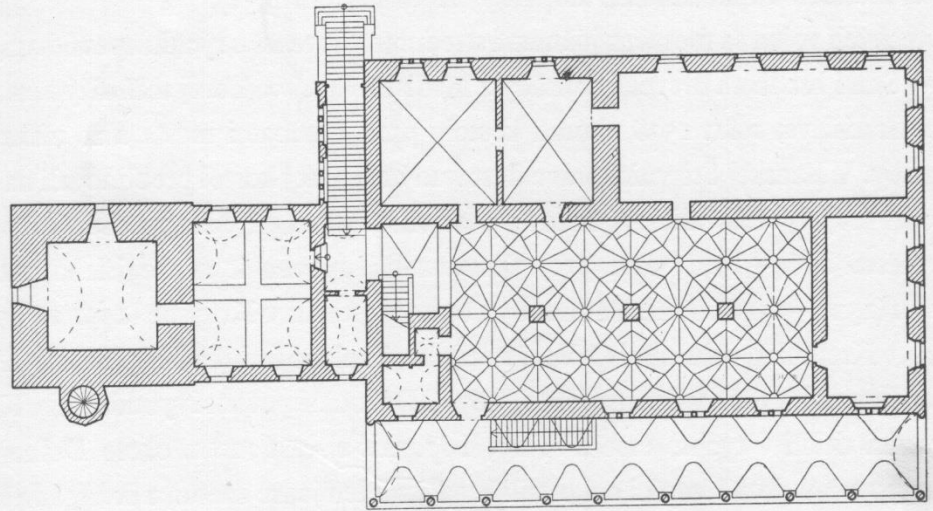

TANÁCSSTEREM.

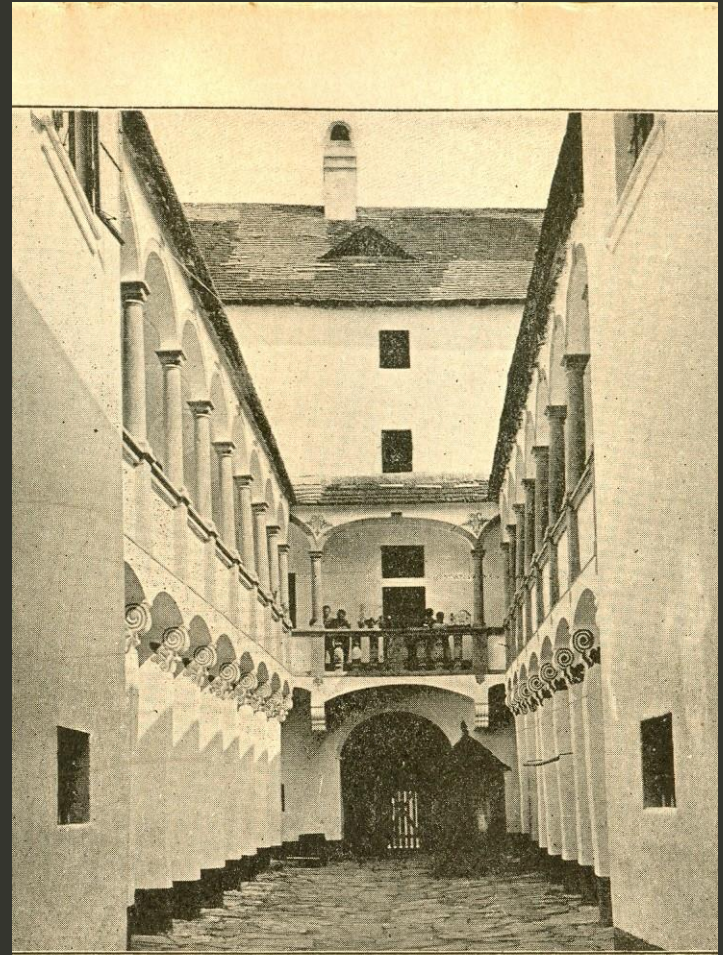

A VÁROSHÁZA EMELETI ELŐCSARNOKA.

RENAISSANCE (SZKICSÁK-FÉLE) HÁZ UDVARA.

THURZÓ-HÁZ

Ausztriai eredetű család / a Fuggerek rokonai / városi polgári, ill. nagyvállalkozói család / főúri család / felemelkedésük Zsigmond uralkodása idejére tehető

Thurzó I. György lőcsei polgár, kereskedő, 1454-ben Szepesvárt megveszi 2130 aranyért / **Thurzó János** (1437-1508) krakkói rézolvasztó magyar érccel / **Thurzó Elek** (1490-1543) körmöci palotagróf (1521), országbíró (1526) / **Thurzó II. György** (1557-1616) báró, nádor / temetkezési helyük: Szepeshely

ERECTA PER ATAVOS
DE GENERE THVRZO

FAVORE GRATI NEPOTIS
HILARI EX COMITIBVS CSÁKY
EXSTITI RENOVATA

1696. ÉVI ÖSSZEÍRÁS

Kétemeletes ház kőből:	40
Ugyanolyan feles:	51
Egyemeletes ház kőből:	3
Ugyanolyan feles:	1
Egyemeletes ház elől kőből:	119
Egyemeletes negyedes ház nagyrészt fából:	133
Egyemeletes nyolcados ház részben fából:	227
Tizenhatodos házikó a falak mentén, fából:	84
Összesen:	444

